

צ'עיינותיך

למחשבת חב"ד

תשובה

צדיק בינוני ורשע / הרב יצחק שפירא
ניצוצות חב"ד / הרב מנחם ברוד

אלול

המלך בשדה / הרב יואל כהן
אני לדודי / הרב יאיר דרייפוס

המלך בשדה

במאמרו המפורסם "אני לדודי" שבליקוטי-תורה, שופך אדמו"ר הזקן אור חסידי על מהותם של ימי חודש אלול המיוחדים • במאמר זה מתגלה גישה חדשה לעבודת התשובה, ומתבאר בו סדר העבודה כיצד לגלות את הניצוץ הפנימי החבוי • עיון במאמר לאור ביאורי הרבי מליובאוויטש זי"ע

הרב יואל כהן

ה'חוזר' של הרבי מליובאוויטש זי"ע

אינם ימים טובים? בכדי לבאר זאת, מביא אדמו"ר הזקן משל ממלך בשר-ודם. יש את המלך כפי שהוא בהיכל מלכותו, ויש את המלך כפי שהוא מופיע בשדה, ש"אז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם".

מהו התירוץ הטמון במשל זה? הרבי זי"ע, שהרבה לבאר במאמריו ושיחותיו את משמעותו של המשל, מסביר³, שייחודו של יום-טוב הוא בכך, שבו מאירה הארה אלוקית מיוחדת, שונה משאר ימים. וזו הסיבה שאסורים אנו בעשיית מלאכה בשבת ויום-טוב: היות וביום זה מאירה קדושה נעלית, לכן על היהודי להתקדש ולהפשיט עצמו מכל ענייני החולין, ולהתאים את עצמו לגילוי הנעלה.

לכן, ככל שהקדושה נעלית יותר – ההפשטה הנדרשת מהאדם נעלית יותר. ביום-טוב אסורות כל המלאכות מלבד מלאכת אוכל-נפש; בשבת, בה מאירה קדושה נעלית יותר, אף מלאכת אוכל-נפש נאסרה עלינו; יותר מכך ביום-הכיפורים, שבו מאירה קדושה נעלית עוד יותר – מצווים אנו לענות עצמנו בחמשה העינויים, ולפרוש לגמרי מכל ענייני גשמיות העולם.

וזהו תוכן המשל: כאשר המלך הוא בהיכל מלכותו לא כולם יכולים להיכנס אליו אלא רק יחיד סגולה והמובחרים שבעם; מה-שאינ-כן כאשר המלך הוא בשדה כל אחד יכול לגשת אליו ולהקביל את פניו.

ובנמשל: כאשר המלך הוא בהיכלו, האדם צריך להיות בדרגה רוחנית נעלית בכדי להיות קרוב אל המלך, הקב"ה. בשבת ויום-טוב, בכדי לזכות ו'להתראות' עם המלך, על היהודי להפשיט את עצמו מענייני החולין שלו, להפסיק לעסוק בעשיית מלאכה, ללמוד יותר ולהתפלל יותר; וכאן

א. בח"י אלול שנת ה'נח"ת ירדה לעולם נשמתו הקדושה של מורנו הבעש"ט שהאיר את העולם באור תורת החסידות. כעבור ארבעים ושבע שנים, באותו היום ממש, בח"י אלול ה'תק"ה, נולד רבנו הזקן, בעל התניא והשולחן-ערוך, ממשיך דרכו של הבעש"ט ומפיץ תורתו בממדים רחבים ביותר.

אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע התבטא פעם בהקשר זה¹, שח"י אלול מכניס חיות בחודש אלול. לפני גילוי החסידות חודש אלול היה קשור לתנועת-הנפש של עצבות ומרה-שחורה; ותורת החסידות, שהתגלתה על-ידי הבעש"ט ואדמו"ר הזקן, הכניסה חיות בעבודת ה' של חודש אלול. אפשר לומר שנקודה זו בולטת במיוחד בתוכנו של המאמר "אני לדודי" שבליקוטי-תורה², עליו נתעכב במאמרנו זה.

בהשקפה ראשונה נדמה, שמאמר על חודש אלול צריך לעסוק במהות הפגמים הנעשים על-ידי העברות, ואופן תיקונם על-ידי התשובה. אבל הצצה אל תוך המאמר "אני לדודי" מגלה לנו גישה שונה לחלוטין. בכל הפרק הראשון, מתוך שלושה, אדמו"ר הזקן אינו מזכיר כלל את נושא תיקון הפגמים. המאמר פותח בכך שאלול הוא זמן העבודה של "אני לדודי", אתערותא-דלתתא, ובראש-השנה ויום-הכיפורים הוא זמן של "דודי לי", אתערותא-דלעילא.

אחר-כך ממשיך אדמו"ר הזקן וכותב, שאלול הוא זמן התגלות י"ג מידות הרחמים. ועל כך הוא שואל: "למה הם (ימי חודש אלול) ימות החול ואינם יו"ט כמו שבתות ויום טוב שבהם התגלות אלוקות?". עניינו של יום-טוב הוא – שאז מאיר גילוי אלוקות שלא כדרך הרגיל. אם-כן מדוע ימי אלול, בהם מאירה הארת י"ג מידות הרחמים, דרגה אלוקית גבוהה שמאירה רק ביום-הכיפורים, "אחת בשנה",

1. ראה לקוטי-דיבורים ח"א (בלה"ק) עמ' 48.
2. פרשת ראה דף לב, א.
3. ראה לקוטי-שיחות ח"ד עמ' 1342 ואילך.

תוכן העניינים

3	המלך בשדה הרב יואל כהן
10	מכתב לבני הישיבות אדמו"ר הרי"ץ
12	בדרכי העבודה קונטרס העבודה
15	מכתב לבני הישיבות הרבי זי"ע
16	צדיק בינוני ורשע הרב יצחק שפירא
19	ניצוצות חב"ד - תשובה הרב מנחם ברוד
24	אני לדודי הרב יאיר דרייפוס
27	גדול שימושה נשמה חדשה

תורת חב"ד לבני הישיבות

ת.ד. 4102 נחניה
טל' 03-9604637
פקס' 15339604637
דואר אלקטרוני:
toratchabad@mehadrin.net

עריכה:
אליהו קירשנבאום
משה שילת

ציור השער: ר' זלמן קליינמן ע"ה

לעילוי נשמת

ר' שלמה בן יצחק ע"ה
נפטר י"א טבת, תשס"ז
ת.נ.צ.ב.ה

ולזכות צאצאיו שיחיו
לאריכות ימים ושנים טובות

לזכות

הרה"ח ר' יוסף יצחק
פיקרסקי ומשפחתו
תל אביב

בא לידי ביטוי החידוש המיוחד של חודש אלול. בימים אלה המלך יוצא לשדה והגילוי נמשך לכל יהודי בכל מצב בו הוא נמצא. בחודש זה אומרים לכל יהודי: למרות היותך עסוק בענייני חולין, בכל זאת אתה יכול לגשת אל המלך. כל יהודי, באיזה מצב שיהיה, יכול לקבל את פני המלך. רק דבר אחד נדרש – לצאת ולקבל את פניו, לקבל עול מלכות שמים. במילים אחרות: העובדה שימי חודש אלול אינם ימים טובים אינה בגלל החיסרון של ימים אלו, אלא מפני מעלתם – בימים אלו המלך, הקב"ה, מגיע אל כל יהודי, באיזה מעמד ומצב שהוא נמצא, ונותן לו כוחות לעבוד את עבודתו.

[מעניינת במיוחד הערתו של הרבי זי"ע: על דיוק לשון רבנו הזקן במושל ש"המלך מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם". בפשטות, כוונת הדברים היא, שאת אותם אנשים היוצאים לקבל את פני המלך, המלך מקבל בשמחה ובסבר פנים יפות. אבל הרבי מבאר שמכך שנקט אדמו"ר הזקן את הלשון "מקבל את כולם כו' ומראה פנים שוחקות לכולם" ולא "אותם", יש ללמוד עניין נוסף.

יש לעיתים שהיהודי רוצה לצאת אל המלך לקבל את פניו ומכאן ולהבא לנהוג בהתאם לרצון המלך, אבל למרות הרצון לעשות זאת – הוא לא מצליח ליישם את הדברים הלכה למעשה. הוא רוצה מאוד להשתנות, להתנקות מהדברים הבלתי רצויים ולהיות ממקבלי פני המלך, אבל בפועל – הוא לא מצליח. יצרו אונס אותו והרצון לא בא לידי קיום בפועל. וגם יהודים אלו המלך מקבל בסבר פנים יפות. זו ההדגשה בכך ש"המלך מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם" – בהוספת המילה "כולם" מדגיש רבנו הזקן שאת כל היהודים, גם אלה שלא ניגשו בפועל אל המלך אלא רק רוצים לגשת ולקבל את פניו – גם אותם הוא מקבל בשמחה. רצון פנימי זה יקר וחביב בעיני המלך, והוא מקבל אותם בסבר פנים יפות ומראה להם את הפנים השוחקות שלו.

ההתבוננות בדבר זה עצמו, עד כמה יקרה כל תנועה של יהודי בעיני המלך הקב"ה, היא עצמה מעוררת, "כמים הפנים לפנים", אהבה

חזקה למלך, וזה עצמו נותן את הכוח להתגבר על היצר ולקיים את רצון המלך בפועל.]

האר ת פנים בפנים

ב. בחלקו השני של הפרק הראשון, ממשיך אדמו"ר הזקן ומבאר מהו עניינם של י"ג מידות הרחמים שמתגלות בחודש אלול. וז"ל: "הנה כתיב יאר ה' פניו אליך, שהוא ענין האר ת י"ג מידות שיהיה פנים בפנים. דהיינו שיאיר גילוי פנימיות רצונו ית' למקור נשמות ישראל".

ביאור הדברים:

הקשר בין שני אנשים יכול להיות בשני אופנים – התקשרות חיצונית, והתקשרות פנימית. יש לפעמים שראובן יודע ומכיר במעלת שמעון, וכן לאיך, שמעון מכיר ומעריך את מעלת ראובן וזהו הבסיס לאהבתם אחד לשני. מדובר בשני אנשים שבמהותם הם שונים ונבדלים, אלא שיש ביניהם תכונות משותפות וכיו"ב, הגורמות לאהבה זה-לזה. אבל יש סוג של קשר נפשי בין אנשים. אב ובן, לדוגמה, קשורים זה-לזה בנפשם, בעצם מהותם.

וההבדל הוא מהותי: כאשר אהבה היא מצד המעלות, הקשר הוא למעלותיו של שמעון בלבד, לא לעצם מהותו; וגם מצד ראובן האוהב – האהבה היא רק מצד חיצוניותו, מפני הבנת והכרת השכל במעלותיו של שמעון. זו דרגת אהבה חיצונית – מחיצונית האוהב לחיצונית הנאהב. לעומת זאת באהבת האב לבנו, האהבה היא פנימית – מפנימיות נפש האוהב לפנימיות נפשו של האהוב. ואהבה זו נקראת "פנים בפנים".

ועל-דרך זה בהתקשרות בין הקב"ה לישראל ישנם מעין שני סוגי התקשרות אלו. ובאופן כללי זהו ההבדל בין המשכה שמצד עשר הספירות להמשכה שמצד התגלות י"ג מידות הרחמים.

ובלשון רבנו הזקן: "האר ת (פנים בפנים), היא נמשכת מבחינת א-ל שהוא ראשית כל הי"ג מידות ומקורן וכללותן. וכמ"ש א-ל הוי' ויאר לנו, שהוא בחינת אור אין-סוף ב"ה עצמו ממש".

אור ושפע

ג. להבנת הדברים טוב יותר, כדאי להקדים

ולבאר את כללות ההבדל בין המושגים 'אור' ו'שפע'. 'שפע' מבטא את צורת ההשפעה הדורשת שינוי והתאמה לכלי המקבל. ובדוגמת רב המלמד את תלמידו, שבכדי שהרב יוכל להשפיע לתלמיד, עליו להתאים את עצמו לכלי שכלו. ייתכן שהאדם יהיה גאון גדול, אבל אם לא תהיה לו היכולת לצמצם את עצמו ולהתאים את שכלו לרמת התלמיד – הוא לא יוכל ללמד. 'משפיע', בשם התואר, הוא אדם שביכולתו להתאים עצמו לכלי המקבל, ולהעביר לו את ההשפעה באופן שתתקבל בכלי שכלו.

לעומת זאת המושג 'אור' מבטא את התגלות המקור, המאור, בלי שום התחשבות עם כלי המקבל. אור השמש מאיר ומתפשט בכל מקום בלי שום שינוי או התאמה כלשהי למקום אליו מגיעה הארה. זו משמעות הביטוי השגור בספרי חסידות "אור מעין המאור" – כל עניינו של האור הוא ביטוי והשתקפות של המאור, ואין בו שום שינוי מכפי היותו במקורו. האור אינו משתנה ואינו מתאים עצמו למקום בו הוא מאיר; אדרבה, הוא מאיר ומגלה את המאור כפי שהוא, בכל מקום בשווה. (וכמו שמפרש במאמר את הפסוק) "כי הוי' אלוקיך אש אוכלת הוא" – "פירוש, כמו למשל זיו ואור האש היוצא מן האש עצמו שבכללותו אין בו שום התחלקות בינו לזיו הנמשך ממנו".

משמעות הדברים בנמשל היא, שישנם שני סוגים של המשכת אלוקות לעולם: 'אור' ו'שפע', ובאופן כללי אלה הן שתי הבחינות השונות – עשר הספירות, וי"ג מידות הרחמים.

עניינם של עשר הספירות הוא, כפי שכתוב בפתח-אליהו, "אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינין להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין" – עניין הספירות הוא שעל-ידם תהיה הנהגת העולמות. בדרגה זו האור האלוקי מצומצם עד שביכולתו להוות ולהחיות את העולמות המוגבלים. זוהי הבחינה הנקראת 'שפע' – התאמת הארה האלוקית הבלתי-מוגבלת לכלי הקיבול של הנבראים; מה-שאיין-כן י"ג מידות הרחמים, שתחילתם היא בשם א-ל, עניינם הוא המשכה אלוקית שבבחינת 'אור' – "א-ל הוי' ויאר לנו". י"ג המידות מבטאות את

5. ראה בעניין זה בספר ישעורים בתורת חב"ד עמ' קמא. 6. דברים ד, כד.

התגלות האור האלוקי כפי שהוא מצד עצמו, למעלה מצמצום והגבלה.

ברא כרעא דאבוה

ד. לשני סוגי הארות אלה יש ביטוי בעבודתו של היהודי. יש קשר של היהודי עם הקב"ה שמבוסס על התבוננות וידיעה. יש לו ידיעה כלשהי בעילוי של עשר הספירות שעל-ידם נברא העולם, ובוה הוא מתקשר. הוא מתבונן בגדולת ה' כפי שהיא בשייכות לענייני הבריאה – גדולת חסדו וגודל גבורתו וכו', ועל-ידי כך נולדת בלבו האהבה לה' והיראה ממנו.

אבל התקשרות זו נקראת התקשרות חיצונית. הוא מתקשר רק עם ה'חיצוניות' של האלוקות כביכול, עם בחינת ה'שפע' בלבד. הוא מתבונן בדרגות שיש להן קשר לנבראים, ואילו עם האלוקות שלמעלה לגמרי מהעולמות, עם עצמיות האלוקות, אין לו שום קשר. וכשם שבנאהב ההתקשרות היא רק לחיצוניותו, כך גם מצד האוהב – ההתקשרות היא רק מצד החלק החיצוני של האדם, כוח השכל והמידות שבו, לא מצד עצמיות נפשו.

אמנם אצל יהודי ישנה התקשרות עמוקה מזו. אצל כל יהודי קיימת הארה אלוקית נעלית יותר מבחינת עשר הספירות. וכמבואר במאמר שהתואר "ישראל" פירושו יו"ד שר א-ל. "פירוש, שבחינת א-ל הוא שר ומושל בקרבו, דהיינו שיש בכל נפש מישראל ניצוץ אלוקית ממש המחיה נפשו האלוקית ומושך בטבעו למעלה לאור באור החיים למסור נפשו אליו ית' והוא למעלה מן החכמה ודעת שבנפשו. . . וזהו בנים אתם להוי' אלוקים".

כלומר, לכל יהודי יש ניצוץ אלוקי שנקרא א-ל. ניצוץ זה הוא הארה מהאלוקות כפי שהיא למעלה מהצמצומים. "א-ל הוי' ויאר לנו", בחינת האור האלוקי, האין-סוף כפי שהוא מצד עצמו, מאיר בנפשו של כל יהודי, ובאופן של "שר" – זוהי הבחינה השולטת בנפשו.

העבודה הנדרשת מצד עניין זה היא לא עבודה שעל-פי שכל והתבוננות, אלא התקשרות ואהבה עצמית לה', כבן הקשור בעצם נשמתו לאביו. ובלשון המאמר: "כי ברא כרעא דאבוה הוא, שנכלל ברצונו של אביו בלי

7. והיו"ד שבאה בתחילה, היא להורות שעניין זה הוא תמידי. וכידוע שיו"ד הבאה בתחילת התיבה מורה על התמדת הדבר וכמו "ככה יעשה איוב" (איוב א, ה. וראה פירוש רש"י שם).

שום טעם ודעת כמו בחינת רגל שבטל לגבי ראש ואין לו רצון שלו כלל". והתקשרות זו נקראת "פנים בפנים".

מובא בספר הפרדס⁸, ששאלו את רב האי גאון מהו עניין י"ג מידות הרחמים, והוא ענה "עשר ידענו, שלושה עשר לא ידענו". בפשטות נדמה, שכוונת הדברים היא שרב האי גאון לא ידע לענות על שאלה זו. אמנם באחת ההתוודעויות הרבי זי"ע ביאר, שבמילים אלו שענה רבנו האי גאון טמון עומק נפלא שהוא בעצם התשובה לשאלה⁹: "עשר – עשר ספירות – ידענו", בעניין זה צריכה להיות העבודה שבבחינת ידיעה והשגה. בדרגה זו היהודי יכול להתבונן ולהעמיק, כיוון שזו דרגה ששייכת לנבראים; מה-שאיין-כן "שלושה עשר לא ידענו" – בבחינה זו לא שייכת הידיעה וההבנה. אדרבה, ההתקשרות של היהודי בדרגה זו היא דווקא על-ידי התבטלותו. וכפי שהובא לעיל מהמאמר שבחינה זו היא בדוגמת "ברא כרעא דאבוה" – כמו הרגל שבטלה לגבי הראש למעלה מטעם ודעת.

אלא שלפעמים האדם שוכח מהתקשרות עמוקה זו, ויש צורך בהתבוננות בכדי לגלותה מחדש. אבל התבוננות זו היא מסוג שונה. ההתבוננות אינה בגדולת ה' בכדי ליצור ולהוליד אהבה אליו, אלא זו התבוננות בעניין זה עצמו – שיש בו ניצוץ מעצמיות האלוקות שהוא הוא מהותו האמיתית, ועל-ידי זה הניצוץ בא לידי גילוי. זו לא התבוננות שעליה מבוססת ההתקשרות לה', אלא היא אמצעי בלבד לגילוי ההתקשרות העצמית שקיימת מכבר.

זו תמצית הפרק הראשון של המאמר – לכל יהודי יש בחינת "א-ל הוי' ויאר לנו" שמאירה תמיד בקרבו והיא השר המושל בקרבו. ולמרות שהארה זו, מבחינת י"ג מידות הרחמים, מאירה תמיד בנפשו של כל יהודי, מכל מקום בחודש אלול זהו זמן מיוחד להתגלות בחינה זו. וכפי שכותב במאמר שאלול הוא זמן התגלות י"ג מידות הרחמים. באלול המלך נמצא בשדה, וקל יותר לכל יהודי לגלות את הניצוץ שבתוכו ולגשת למלך.

בחודש אלול, כאשר המלך בשדה, בכדי לגשת אליו אין צורך לצאת ולהתנתק מענייני החולין בהם האדם עוסק ולהתרום לדרגות

גבוהות; דורשים דבר אחד בלבד: לצאת ולהקביל את פני המלך. לחשוב על כך שהמלך בא ומתקרב אלינו, ולעורר את הרצון לגשת אליו ולקבל את פניו.

לגשת אל המלך

ה. בפרק השני של המאמר מתחיל רבנו הזקן לעסוק בעניין תיקון הפגמים. הסעיף פותח בזה שיש שלוש בחינות: 'עיר', 'שדה' ו'מדבר'. כאשר המלך הוא בעיר, בהיכל מלכותו, הוא מופיע עם כל הדר מלכותו ורק יחידי סגולה רואים אותו; בשדה – המלך מתגלה לכולם. זו ההזדמנות שגם אנשים פשוטים שעוסקים בעבודת השדה יכולים לקבל את פניו. אבל גם השדה, למרות שאין זה מקום יוקרתי ונעלה כמו היכל מלכותו של המלך, מכל מקום זהו מקום רצוי ומועיל. על-ידי עבודת השדה בחרישה וזריעה השדה מצמיחה פירות; מה- שאין-כן מדבר הוא "ארץ לא זרועה" – מקום שאינו מביא תועלת ישירה לאדם.

ועל-דרך זה בנמשל: שבת ויום-טוב זהו הזמן שהמלך, הקב"ה, נמצא בעיר, בהיכל מלכותו. לכן, בכדי להתקרב אל המלך, היהודי צריך להפשיט עצמו מענייני החולין ולעסוק בתורה ועבודת התפילה. צריך להתרום ולצאת מהמציאות הרגילה של ימי החול ולאחוז בדרגת הקדושה של שבת ויו"ט. החידוש של חודש אלול הוא שאז המלך יוצא לשדה – למקום ולדרגה בה נמצא האדם, ואין צורך להתפשט מלבושי החולין. אבל גם ענייני החולין שהאדם עוסק בהם, על-אף היותם נחותים ותחתונים, מכל מקום כיוון שעשייתם היא בהתאם לרצון התורה הם אינם מהווים סתירה לקבלת פני המלך.

מה-שאיין-כן מדבר הוא "ארץ לא זרועה". וכפי שהתבטא פעם הרבי זי"ע¹⁰, שכוונת הדברים היא לא רק לומר שהמדבר אינו מקום זריעה המועילה, אלא אדרבה, העניינים שהם בבחינת "לא", דברים שליליים – הם אלה שזורעים שם. השדה היא מקום נמוך, אבל אין בה שום דבר שסותר לרצון המלך; לעומת זאת המדבר מסמל את הדברים שהם היפך הרצון האלוקי. המדבר הוא מקום אשר לא ישב אדם - אדם העליון - שם¹¹.

וזהו הדיקו בכך שבאלול המלך יוצא לשדה – לשדה ולא למדבר: אמנם באלול אין צורך בהפשטה מעניינים גשמיים והאדם אינו צריך להגיע לדרגות נעלות בעבודת ה' בכדי לקבל את פני המלך. הוא יכול להמשיך לעסוק בענייני החולין ויחד עם זאת לקבל את פניו. אבל דבר אחד כן נדרש – לגשת אל המלך! צריך לוודא שהמקום יהיה שדה ולא מדבר. היהודי צריך לעזוב את הנהגותיו השליליות ולהתנהג כרצון המלך.

ודאי שגם יהודי שחטא ונמצא במדבר הקב"ה נותן לו כוח לחזור בתשובה, אבל הנתנית-כוח היא **לצאת ולעזוב** את המדבר. ההתגלות של המלך היא בשדה, במקום שאינו סותר לרצון הקב"ה בתורתו; במדבר, במקום בו יש התנהגות, בהווה, שאינה על-פי רצון המלך, המלך אינו מתגלה. [באחד המאמרים¹² מעיר הרבי זי"ע, שבמאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה¹³, כותב רבנו הזקן שבאלול הקב"ה הוא "כמו מלך הנוסע בדרך במדבר" (בשונה מלשונו במאמר "אני לדודי" שבלקוטי-תורה, בו עסקינו, בו כותב שהמלך מתגלה בשדה דווקא). הרבי מבהיר את העניין ומסביר, שבמדבר עצמו, בדברים שהם היפך רצון ה', ודאי שהמלך אינו מתגלה; ומה-שכותב רבנו הזקן שהמלך נוסע במדבר, כוונת הדברים היא – שהנתנית-כוח של חודש אלול היא ל**ישראל הנמצאים במדבר**. גם ליהודים אלה, שחטאו והעבירו את הדרך, נותן הקב"ה את הכוח לצאת ולעזוב את המדבר ולקבל את פני המלך בשדה¹⁴.]

12. ספר המאמרים תמוז-אלול שם

13. עמ' תתכה.

14. כלומר, במועלת חודש אלול שני פרטים: א) בחודש זה ישנה נתנית-כוח לעשיית תשובה לכל יהודי, גם לחוטא ולרשע. ב) בחודש זה הדרישה מהאדם אינה שיפשיט את עצמו מכל ענייני החולין, אלא גם כפי שהוא עסוק בענייניו – יכול הוא לגשת אל המלך, שיצא מהיכל מלכותו אל השדה לראותו.

וזהו ההבדל בין שני המאמרים: במאמר על פרשיות התורה מדגיש אדמו"ר הזקן את גודל הדיקו של הנתנית-כוח שבאלול לעשיית תשובה. לכן הוא כותב שה"מלך נוסע בדרך המדבר" ונותן כוח גם ליהודי שחטא ונמצא ב"ארץ לא זרועה", במדבר, לעשות תשובה; אמנם בלקוטי-תורה מדגיש רבנו הזקן מהי הדרישה שהמלך דורש מהיהודי בחודש אלול. לכן הוא כותב שהמלך יוצא אל השדה דווקא. בכך מודגש, שלמרות שאין צורך להגיע להיכל המלך ולהתפשט מלבושי החולין כמו בשבת ויו"ט, מכל מקום צריכה להיות היציאה מהמדבר אל השדה. האדם נדרש לעזוב את ענייני המדבר בהלתי-רצויים, להקביל את פני המלך בשדה ולהתנהג בהתאם לרצונו.

לחפש את האוצר

ו. בהמשך הסעיף מבאר רבנו הזקן את סדר התשובה ליהודי ש"העביר את הדרך", ומפרט כמה שלבים בזה. לכל-לראש מדגיש שוב אדמו"ר הזקן מהו יהודי ומהי השאיפה של התשובה. "כתיב ובקשתם משם את הוי' אלוקיך . . . (דהיינו ש) בבחינת הארת פנימיות רצונו יתברך יש בכל אחד ואחד מישראל, אלא שהוא בבחינת הסתר והעלם מאוד בטבעו, וצריך לגלות אוצר של יראת שמים".

היסוד הראשון שצריך לדעת הוא, שלכל יהודי, באיזה מצב שיהיה, יש ניצוץ אלוקי, בחינת שם "א-ל", עמוק בתוך לבו. אבל מפני שניצוץ זה גנוז עמוק בתוך הלב, לכן צריכה להיות ההשתדלות לגלות אוצר יקר זה. ולעיתים, בנוסף לכך שהניצוץ מצד עצמו חבוי עמוק בלב, יש גם 'קליפות' שמסתירות על ניצוץ אלוקי זה, וכלשון רבנו: "ויש מי שהוא בבחינת אבידה אצלו ובחינת גלות – הניצוץ מוסתר במעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הלא-טובים של האדם – ועל זה נאמר ובקשתם, שתבקש ותחפש".

אם-כן גם אצל יהודי הנמצא בשפל המדרגה, הניצוץ האלוקי קיים בשלמות. אלא שצריך לבקש ולחפש אותו. דבר שאינו קיים, החיפוש אחריו לא יעזור. זהו היסוד הראשון שהיהודי צריך לדעת.

ומהי הדרך לחפש? ממשיך אדמו"ר הזקן וכותב: "הנה הכתוב אומר ובקשתם משם, משם דייקא, כי כשם שאי-אפשר לחפש אחר אבידה ולמצאה זולת במקום שנאבדה, כך לא ישיג אור פני ה' ושתהיה אהבתו אליו ויראתו על פניו, כי אם אחר החיפוש תחלה במקום שנאבדה לו . . . שיפוש במעשיו ודיבוריו ומחשבותיו שעברו וחלפו מיום היותו אשר לא טובים, ועל-ידי זה יתמרמר לבו בקרבו וישוב אל ה' וירחמהו, דהיינו שיעורר רחמים רבים על ניצוץ אלוקות שבתוכו בבחינת גלות".

היהודי צריך להתבונן מה הוא גרם על-ידי חטאיו. היות ויש לו ניצוץ אלוקי בתוך נפשו, אם-כן על-ידי מעשיו הרעים הוא הוריד את הניצוץ לגלות, למקום ה'קליפות' והס"א ר"ל. וכפי שמאריך אדמו"ר הזקן בתניא¹⁵ בעניין זה, שזהו "כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו למטה וטומן פניו בתוך בית הכסא מלא צואה, שאין לך עלבון גדול מזה אפילו עושה כן לפי

15. בסוף פרק כד.

10. ראה תורת מנחם חכ"ו עמ' 228.

11. ראה ירמיה ב, 1.

8. שער א' פ"ז ושער הצנחחות פ"א.

9. דאם-לא-כן, מה טעם לכתוב תשובה זו?

נשמת היהודי
קיימת עוד
לפני שנבראה.
הבריאה,
ההתלבשות
בגוף, זהו
שלב נוסף
בנשמה; אבל
עצם מהותה
של הנשמה
הוא היותה
חלק אלוקה
שלמעלה
מעלה
מהבריאה

שעה, שהקליפות וס"א נקראים קיא צואה כנודע". והתעוררות הרחמים על הניצוץ – היא זו שתעורר אותו ותביאו לידי התגלות. וכאן בולטת הגישה החסידית לעבודת התשובה של חודש אלול: לכל לראש, היהודי, גם החוטא, צריך לדעת ולהבין את גודל מעלת הניצוץ האלוקי שיש לכל יהודי, ולדעת בוודאות שגם בו קיים ניצוץ כזה. אמנם ייתכן שהניצוץ שבו נמצא בתכלית ההעלם, אבל הוא קיים בו בשלמות.

אחר-כך צריך להתחיל לחפש ולגלות את הניצוץ. וגם שלב זה נעשה לא על-ידי הדגשת השלילה, אלא מתוך הדגשת העילוי האין-סופי שיש בכל יהודי. גילוי הניצוץ מחדש נעשה על-ידי ההכרה במעלתו, וממילא – גודל הרחמנות על ירידתו לגלות.

בהמשך מבאר אדמו"ר הזקן שלב נוסף בחיפוש אחר האבידה: "אך האדם אשר יפשפש במעשיו ולא יתעורר בו מידת רחמנות ולא יתמרמר לבו בקרבנו, עם היות שמעמיק במחשבתו איך נפל ניצוץ אלוקות בגלות בתוך נפשו. זאת ישים אל לבו ונשא עליו המשל הזה – כי היות טבע האדם כשכואב לו אפילו ציפורן רגלו מחמת שנגף באבן מרגיש הכאב כמוחו ומצטער, אך היינו כשאבר הננוף עודנו מחובר בו טרם נחתך, אבל כשחותכין האבר, אין המוח מרגיש את הכאב מפני שהוא נכרת ונפרד משורשו.

"כך אנחנו, בני-ישראל, מחוברים ודבקים בו ית', ולכן צריכים אנחנו להרגיש הכאב והפגם שפגמנו והורדנו בגלות ניצוץ אלוקותו ית' . . אך מה שאינו מרגיש בנפשו הכאב והפגם היינו, מפני שפגם כל כך עד שנפרד ונכרת משורשו לגמרי. ומזה אדרבה יעורר רחמים יותר גדולים".

כלומר, אם האדם אינו מרגיש רחמים על-ידי ההתבוננות בגודל ירידת הניצוץ האלוקי שבו, אזי דבר זה עצמו צריך להביאו לידי התעוררות רחמים – עובדה זו מראה שהוא ירד כל-כך למטה, עד שאינו מתעורר כלל ברגש של רחמים על נפשו האלוקית הנמצאת בגלות! והתעוררות הרחמים על גודל ירידת הניצוץ תעורר אותו מחדש ותביא אותו שוב לידי גילוי.

וממשיך אדמו"ר הזקן וכותב: "ואם גם בזאת לא יתעורר בו מידת רחמנות הנ"ל, הנה זאת העצה היעוצה, דהנה כתיב הרועה

בשושנים, ופירש בזוהר מה שושנה אתהפך מגוון סומק לגוון חווור על-ידי אשא כו', כך הנה כתיב אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. שהחטא (ש)נקרא אדום . . יתהפך לגוון חווור שהוא בחינת כשלג ילבינו על-ידי בחינת אש . . (ו)אש שלמטה הוא ענין סיגופים ותעניות למעט חלבו ודמו שהם מסטרא דקליפת נוגה, ואז יאר ה' פניו, בחינת הארת פנים כנ"ל".

אם כל העצות הנזכרות לעיל, להתבונן בגודל מעלת הניצוץ שבקרבנו וגודל הרחמנות שעליו בירידתו לגלות בין ה'קליפות', לא יועילו, אזי מיעוט חלבו ודמו על-ידי סיגופים ותעניות יועילו בודאי ואזי – "יאר ה' פניו" ותתגלה הארת פנים בפנים.

ולכאורה ניתן לשאול: מכיוון שייתכן ושתי העצות הראשונות לא יועילו, אם-כן מדוע לכתחילה לא ייגש האדם לעצה השלישית שודאי תועיל?

אלא שכנראה עצה זו מועילה רק כאשר היא באה כהמשך לשתי העצות הקודמות. כאשר האדם ישתדל בשתי העצות הראשונות אזי העצה האחרונה ודאי תועיל.

במילים אחרות: סדר הופעת הדברים כמאמר גם הוא מורה דרך בעבודת ה'. לכל לראש על היהודי ללמוד את הפרק הראשון של המאמר. עליו להבין תחילה את גודל מעלת נשמת היהודי ולהפנים את משמעות הקשר שיש לו עם הקב"ה. זו נקודת הפתיחה. רק אחרי זה אפשר להתחיל בסדר התשובה עצמו. רק אז ניתן להתחיל לחפש את האוצר היקר שאבד. וכאשר הפרק השני נלמד אחרי הפרק הראשון – הפרק השני נראה אחרת. התשובה הבאה בעקבות ידיעת והכרת מעלת נשמת היהודי, המבוארת באריכות בפרק הראשון, היא תשובה שונה לגמרי.

יתירה מזו: גם התשובה והחיפוש עצמם צריכים להיעשות מתוך הדגשת העילוי של הניצוץ היהודי וגודל הרחמנות על ירידתו בגלות [ובזה עצמו יש שני שלבים כנ"ל: בתחילה על האדם להתבונן בגודל הירידה שנעשית לנשמתו על-ידי העברות. ואם התבוננות זו עדיין אינה מעוררת בלבו רגש רחמנות, אזי יתבונן האדם בגודל הירידה שדבר זה עצמו מבטא – הוא התרחק כל כך משורשו עד שאינו מרגיש כלל את הכאב של נשמתו].

רק אחר-כך, אם כל זה עדיין לא הועיל להביא את הניצוץ לידי גילוי ממש, נותן

אדמו"ר הזקן את העצה של סיגופים ותעניות. וגם כאן, כאשר הסיגופים והתעניות נעשים לאחר ההשתדלות בקיום העצות הראשונות – התעניות הן תעניות אחרות והסיגופים הם סיגופים אחרים. הסיגופים אינם סתם סיגופים גופניים; הם באים כביטוי לרגש הנשמתי הפנימי. הם באים בהמשך להכרה והרגשה במעלת נשמתו האלוקית וגודל ירידתה בגלות, ועל זה הוא מתמרמר ומייסר את עצמו.

דווקא אז, כאשר הסיגופים והתעניות באים בהמשך להתבוננות במשמעותו הפנימית של החטא, כלפי מי הוא חטא ומה נגרם על-ידי כך, הם יהיו ה'מכה בפטיש' שייסימו את תהליך הבאת הניצוץ לידי גילוי, ואזי, "יאר ה' פניו" בפועל ממש.

כלים לאחיזת האור

ז. בסעיף ג' מביא אדמו"ר הזקן את הכתוב¹⁶ "בשווקים וברחובות אבקשה את שאהבה נפשי וגו' עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי. פירוש, שאהבה נפשי, בקמץ, הוא לשון ככר, מה שאהבה ככר. היינו כי ישראל עלו במחשבה הקדומה, וזהו בחינת טהורה היא קודם אתה בראת".

ביאור הדברים:

בברכת אלוקי נשמה אנו אומרים "נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראת". וצריך להבין: איזה משמעות יש למילים "טהורה היא" קודם "אתה בראת"? לפני שהנשמה נבראה, היא לכאורה לא הייתה קיימת וכיצד ניתן לומר עליה "טהורה היא"?

ההסבר בזה הוא¹⁷: אכן כך. נשמת היהודי קיימת עוד לפני שנבראה. הבריאה, ההתלבשות בגוף, זהו שלב נוסף בנשמה; אבל עצם מהותה של הנשמה הוא היותה חלק אלוקה שלמעלה מעלה מהבריאה. וכמו שכתוב במדרש¹⁸ "במי נמלך? בנשמותיהן של צדיקים"¹⁹, הקב"ה כביכול נמלך בנשמות ישראל, האם כדאי לברוא את העולם או לא. זאת מפני שנשמות ישראל קיימות עוד לפני הבריאה, ולכן אפשר

להימלך עימהן אודות הבריאה. הנשמה במהותה היא אלוקות שלמעלה מעולמות. אם-כן התואר "טהורה היא" זהו עניינה העצמי של הנשמה; ואילו ההמשך, "אתה בראת", הוא שלב שהתחדש בה בנוסף למהותה העצמית.

מציאותם של שאר כל הנבראים מתחילה רק לאחר בריאתם. לפני התהוותם – מציאותם לא הייתה קיימת. יתירה מזו: מבואר בתורת הקבלה והחסידות²⁰, שבריאת העולם התאפשרה רק לאחר שהקב"ה צמצם וסילק את אורו הבלתי-מוגבל. לפני הצמצום, ביחס לאלוקות כפי שהיא מצד עצמה, אין לנבראים שום יחס, ואין שום נתינת מקום להתהוותם.

זהו ההסבר מדוע עמוק בתוך לבו של כל יהודי קיימת אהבה בלתי-מוגבלת לקב"ה: כל שאר ברואי העולם אינם קשורים בהתקשרות פנימית עם האלוקות שלמעלה משייכות לבריאה, שהרי כל סיבת מציאותם היא סילוק וצמצום אור זה; רק נשמות ישראל, שעלו במחשבה עוד קודם הבריאה, קשורים עם עצמיותו של הקב"ה כפי שהוא למעלה לגמרי משייכות לבריאת העולם. זהו שורשה של אהבת ישראל לה' – "אהבה נפשי – מכבר", זו אהבה שמתחילה עוד קודם הבריאה.

ומסיים אדמו"ר הזקן את המאמר וכותב, שגם לאחר שהאדם ימצא את האור הגנוז בו, ייתכן שהאור ישוב ויסתתר²¹. בכדי שדבר זה לא יקרה, על האדם לעשות 'כלים' לאחיות האור. ובלשון רבנו: "אף גם אם מצא את האבדה, הנה לא יתקיים בו אור ה' בלתי כלים, כי זה (העדר הכלים) גורם הסתלקות האור כנודע. ולכן העצה לעשות כלים לאור ה'. והם אותיות התורה, כי בית אמי זו תורה-שבכתב, וחדר הורתי זו תורה-שבעל-פה . . (1)גם על-ידי מצוות הצדקה שהוא מידת החסד, שהוא חיצוניות וכלי לבחינת האור והאהבה בחינת פנימיותו. וכמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד, פירוש, כי לאור פני ה' שהוא בחינת האור, יש שני כלים, שהם תורה וחסד כנ"ל".

20. כמו שכתוב בעץ חיים (שער א ענף ב), שלפני הצמצום היה אור-אין-סוף ממלא מקום החלל ולא היה מקום לעמידת העולמות, והדברים מבוארים במאמרי חסידות רבים.

21. כפי שהובא לעיל מהמאמר, שאור זה הוא "בבחינת הסתר והעלם מאוד בטבעו" – זהו אור שגנוז וטמון עמוק בתוך הנפש, ובטבעו אינו נוטה להתגלות.

16. שיר השירים ג, ב"ד.

17. ראה גם לקוטי-תורה שיר השירים דף טז, ד. תורת מנחם חי"ד עמ' 94 ואילך.

18. רות רבה פ"ב, ג (בשינוי לשון קצת).

19. "ועמך כולם צדיקים" ישעיהו ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

עומדים אנחנו כולנו בהיכל הרחמים

השנה בקבלת עול מלכות שמים. ב) תשובה פרטית דיום הכיפורים לפרט חטאיו לכבסם ולטהרם. ושתי תשובות הללו תלויות בחשבון הנפש שהאדם עושה בחודש אלול. וזהו כי לולא התמהמנו. לולא אותיות אלול, לולא התמהמנו, אם האדם מתמהמה ומאריך בחשבון נפשו בחודש אלול הנה אז שבנו פעמים, כלומר לפי אופן זה תהיה העבודה בשני אופני התשובה דראש השנה ויום הכיפורים.

לולא אותיות אלול, לולא התמהמנו, אם האדם מתמהמה ומאריך בחשבון נפשו בחודש אלול הנה אז שבנו פעמים, כלומר לפי אופן זה תהיה העבודה בשני אופני התשובה דראש השנה ויום הכיפורים

אמנם ההכנה דחודש אלול היא הכנה כללית, וצריכה להיות גם הכנה פרטית, שההכנה פרטית לעבודה דראש השנה היא בימי הסליחות בבקשת רחמים ותחנונים, כעבדים המתחננים אל אדונם בבקשת סליחה בהבנת האמת דלך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים. וההכנה פרטית לעבודה דיום הכיפורים היא בימים שבין כסא לעשור...

...

תלמידי הישיבות, עמודי עולם, הושלבו כאחד לשקוד בתורה ביראת שמים, כל אחד ואחד מכם יקבע לו לימוד, אשר יביאו לידי יראת שמים, וכל אחד ואחד מכם ישים לבו ודעתו להשפיע על אחיו הקרובים ומכיריו – בעלי עסקים – לקבוע עתים לתורה, ולעוררם לעשות אגודות של לימוד ברבים.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני לברך אתכם תלמידים אהובים ויקרים, ואת הוריים אחיכם ואחיותיכם ובני משפחתם, בתוך כלל אחינו בני ישראל, בשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

והנני ידים עוז הדורש שלומכם טובתכם והצלחתכם אוהבכם בלי גבול ומברככם יוסף יצחק

מכתב הרבי הרי"ף לחודש אלול

ב"ה י"ג אלול תרצ"ז.

אל תלמידי הישיבות די בכל אתר ואתר ד' עליהם יחיו.

בחסד א"ל עליון, עומדים אנחנו כולנו בהיכל הרחמים – חודש אלול – שהוא חדש הרחמים שבו מאירות שלש עשרה מידות הרחמים.

החדש הזה הוא חודש הרחמים, אשר בו נפתחים שערי רחמים לכל הבא לגשת אל הקדש לעבודת הבורא ב"ה בתשובה תפלה ותורה.

החודש הזה הוא האחרון משנה החולפת ועוברת מההווה אל העבר, והוא חדש של חשבון הנפש לחשוב ולהתבונן כמה עברה עליו השנה, להתחרט על הלא טוב בחרטה גמורה, ולקבל על עצמו להיות זהיר על להבא בקיום המצוות בהידור, לשקוד בתורה ותפלה ולהתרגל במדות טובות.

החדש הזה הוא חודש ההכנה, לקראת שנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות.

יש ספור ארוך, מקובל מפי הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אודות אחת התורות אשר אמר הוד כ"ק רבנו הזקן – בעל התניא ושלחן ערוך – בשבת מברכין חדש אלול שנת תקנ"ה, מה ששמע מפי מורו ורבו הרב המגיד ממעזריטש נ"ע בשם מורנו הבעש"ט נ"ע.

ואלה דברי קודשו:

הרבי אמר לנו, מה שהוא שמע מהרבי הבעש"ט נ"ע.

כי לולא התמהמנו כי עתה שבנו זה פעמים, שבנו פעמים הם שני אופני תשובה (א) תשובה כללית דראש

כיצד ייתכן שהתעוררות הימים הנוראים אינה ניכרת במשך השנה?

מתוך קונטרס העבודה לכ"ק אדמו"ר הרש"ב

אות ה' (עמוד 33 ואילך)

א

התעוררות הימים הנוראים סוחפת את כולם - גם את הקל שבקלים וגם את יראי ה'. למרות זאת, לעיתים רבות התעוררות גדולה זו אינה מורגשת במשך השנה

נראה בחוש בכמה בני אדם בראש השנה ויום הכיפורים שמתפעלים מאוד בנפשם ואין זה פועל לשנות באמת דרכם והילוכם בכל השנה בבחינת יעקב הלך לדרוכו כו'.

ובזה יש כמה אופנים, שהרי גם הקלים וגם עוברי עבירה רחמנא ליצלן מתעוררים בימים נוראים ובפרט בעיתים מיוחדים כמו בתקיעת שופר ובנעילה דיום כיפור ומכל מקום אחר כך הרי הוא כמו שהיה מקודם בלי שינוי, ויש מהם אשר בראש השנה ויום כיפור בוכים מעומק לבם על מצבם החומרי ומתפללים ומבקשים על הפרנסה וכהאי גוונא איש איש כפי הצטרותו ואינם שמים על ליבם לתקן מצבם הרוחני ולהיות סור מרע ועשה טוב בפועל ממש על כל פנים.

אמנם גם ביראי אלקים ואשר בכלל עובדים יחשבו שמתעוררים באמת בראש השנה ויום כיפור בעצם נפשם בתשובה ובקבלת עול מלכות שמים, שבאותה שעה באמת צר לו מאד על ריחוקו מה' ובוכה על זה באמת במר נפשו ומקבל עליו באותה שעה עול מלכותו יתברך להיות מסור

ונתון לאלקות כל השנה בעסק התורה וקיום המצוות ולא יתן נפשו לענינים אחרים ובדרך כלל להיות משועבד לה' לבדו, ובעבור הזמן הנ"ל חוזר לחומרותיו וטבעו איש איש כפי מדותיו הטבעיים אם בתאוה וחמדת הלב או בהגבהה והתנשאות או בכעס וכהאי גוונא, ונפלא הדבר ממש איך שאינו משתנה הטבע כלל ואיך לאחר ההתעוררות והסכס כזה יחזור להיות כמקדם.

ב

האדם צריך להיות 'כלי' ראוי לקליטת ההתעוררות. העוסק בזיכרון מידותיו במשך השנה - ההתעוררות של ימים הנוראים פועלת הרבה ונעשה בדרגה גבוהה

אך סיבת הדבר הוא העדר העבודה כל השנה, דמי שעובד עבודתו כל השנה בהכנעת החומר בכללותו, והעיקר בהכנעת הכוחות והמדות פרטיות על ידי העבודה פנימית במוח ולב אם באהבה כמים או באהבה כרשפי אש וכמו שנתבאר לעיל פ"ד, ודאי ההתעוררות דעצם הנשמה דראש השנה ויום כיפור פועל הרבה על החומרות שלו, ועבודתו אחר כך בכל השנה היא במדריגה נעלית יותר הן מצד הנשמה והן בהזיכור דנפש הבהמית שהכל הוא בענינים גבוהים ונעלים יותר כי בכללותו הוא נעשה בדרגה עליונה יותר.

שהרי גם בנפש הבהמית יש כמה חילוקי מדרגות, וכנודע מכללות הג' מדרגות דשור כשב ועז, ומי שהנפש הבהמית שלו אינו גס כל כך יש כמה דברים שאין צריך על זה יגיעה כלל מה שזולתו צריך על זה יגיעה רבה, ועל ידי התעוררות הנ"ל אחרי העבודה דכל השנה, הנה גם הנפש הבהמית יוצא מגסותו והוא בדרגה עליונה יותר וממילא העבודה שלו בזיכור החומרות הוא באופן אחר. ואם כי ודאי אינו דומה מעמד ומצב הנפש הבהמית בכל השנה לכמו שהוא בראש השנה ויום כיפור וגם יש ריחוקים לעיתים, על דרך שבע יפול וכו', מכל מקום הוא בדרגה עליונה.

ג

נדרשת התעוררות תשובה פרטנית. רק הרגשה פנימית מעמיקה בפרטי החסרונות תביא לקבלה אמיתית על העתיד, להחלטה רצינית לתקן את פרטי הדברים בפועל

אבל בהעדר העבודה כל השנה והחומרות היא בתקפה וגבורתה הנה ההתעוררות דראש השנה ויום כפור הגם שמתעורר באמת כנ"ל, (מפני שאינו בבחינת ריחוק ממש להיות את פושעים נמנה ח"ו, ואדרבא בחיצוניות הרי הוא בעסק התורה ועבודה) אין זה פועל על החומרות לשנותה באמת, וגם עצם ההתעוררות הגם שהיא אמיתית בנפש הרי הוא בבחינת מקיף לבד שאינה נרגשת בהכוחות פנימיים להיות שייך לפועל ממש, והיינו שגם

הצער ומרירות נפשו אינו בבחינת הרגש הצער ומרירות עמוקה מפרטי הענינים הלא טובים שלו כי אם מכללות הלא טוב שלו, וכן הקבלת עול שמקבל עליו עול מלכותו יתברך בראש השנה להיות מסור ונתון אליו יתברך וכן בהתעוררות תשובה דיום כיפור שמקבל עליו להיות באופן אחר מכמו שהיה אין זה בא בו בבחינת פנימיות להיות באמת בהנהגה אחרת לפועל ומכל שכן שאינו בא בענינים פרטיים הן בסור מרע והן בועשה טוב.

(דהיינו גם מה שמקבל עליו לעסוק בתורה ומצוות ושלא יתן נפשו לעניני העולם אין זה בדברים פרטים שהן הן אותם הדברים שבהם הוא החסרון והגרעון שלו, כי מתחלה אינו נתון נפשו להרגיש פרטי החסרונות שלו ולהצטער עליהם באמת וכן הקבלה והתיקון המדומה אינו בפרטי הדברים האלו.

וזאת לדעת שגם אם הרגש הצער והמרירות היא על הענינים הפרטים, מכל מקום אינו מוכרח שהקבלה תהיה גם כן בתיקון הפרטים דיכול להיות שהקבלה תהיה רק על הכלל, וממילא לא יבוא לידי פועל כשבא לידי הענינים הפרטים וגם עצם הקבלה יכול להיות באופן כזה שאינה שייכת לפועל ממש, ונמצא דגם אם תהיה המרירות כדבעי אינו מוכרח עדיין שתהיה הקבלה כדבעי. וצריך להיות כוונת המכוון ויגיעתו על השני דברים שיהיו רצויים, אמנם זאת ודאי שבלי הרגש פנימי ועמוק מפרטי החסרונות שלו אי אפשר שתהיה הקבלה כדבעי למהוי)

- רק בכללות שלא יהיה רע ויהיה טוב וממילא זה רק לפי שעה ויחלוף ויעבור אחר כך.

בעצמות ופנימיות נפשו וכן הקבלת-עול-מלכות-שמים וקבלת התשובה היא בעצמיות נפשו אבל הוא באופן שיהיה נוגע לפועל ממש, ובאלו העניינים שעוסק בהם.

והיינו מפני שבעצם הוא פנימי בעבודתו בכל השנה וכמו כן הוא בעבודה דראש השנה ויום כיפור שהיא בבחינת עצם הנפש הרייזה בבחינת הרגש פנימי, וגם מסייע לו הגילוי מלמעלה והתגלות עצמות נפשו (הרגש בפנימיות) להסיר מאתו חומרות המדות הטבעיים שהוא עוסק בבירור וזינוך שלהם (וכמו שנתבאר לעיל שנעשה בדרגא עליונה יותר).

אבל בהעדר העבודה כל השנה, הנה בראש השנה ויום כיפור הגם שמתעורר בנפשו הרייזה רק כמו דבר בעתו, שהעת הוא להתפעל ולהתעורר (מצד הגילוי מלמעלה כנ"ל שמאיר על כאו"א מישראל (יותר מהכרוזים שבכל יום שגם הם נרגשים בכל-אחד-ואחד כנוודע), ובפרט באותן שבכלל עובדים יחשב דהיינו הקרובים לענין העבודה שבוה מדברים כאן), אבל הוא בבחינת מקיף לבד בלי הרגש בפנימיות ואמיתות הנ"ל, ולכן אין זה שייך לפועל ועל-כן הגם שההתעוררות היא אמיתית בבחינת המקיף דנפש אין זה נוגע אל החומרות לשנותה באמת.

התעוררות הימים הנוראים, זמן קירוב המאור אל הניצוץ, נרגשת בכל אחד לפי עבודתו במשך השנה. העוסק בעבודת ה' בפנימיות, התגלות ימים אלו נרגשת בפנימיותו ומשפיעה על הנהגתו בפועל

וסיבת הדבר הוא גם-כן בהעדר העבודה דכל השנה, דכאשר כל השנה הוא עובד ומייגע את-עצמו בתיקון וזינוך מדותיו שיועד הוא את עניניו מה שהוא צריך לתקן, איש איש כפי מה שניתן לו לתקן ולזוכך מהמדות הטבעיים ומייגע ביגיעת נפש ויגיעת בשר כל השנה לברר ולזוכך המדות האלו, הנה בר"ה ויו"כ שהוא עת רצון למעלה וחשף ה' את זרוע קדשו בבחינת קירוב המאור אל הניצוץ המעורר בנפש האדם התגלות עצם נפשו, וכללות העבודה בזמן ההוא הוא בחי' פנימיות ועצמות הנפש כנוודע, הנה כל-זה בא בעניינים אלו שעוסק בהם כל השנה רק שהוא בבחינת מיצר ומרירות עמוקה הנוגע לו

ידידי תלמידי הישיבות אחריות מיוחדת עליכם לעבודה עם הזולת

המכתב הראשון של הרבי זי"ע לבני הישיבות

ב"ה, ראשון דסליחות, השי"ת
לתלמידי הישיבות, ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

ברשות הרבנים הגאונים שליט"א, מנהלי הישיבות, הנני פונה אליכם בזה ידידי, תלמידי הישיבות, ביחוד, נוסף על מכתבי מח"י אלול.

האושר הגדול אשר ההשגחה העליונה סייעה בידכם להיות מאלו אשר תורת ה' היא חלקם, והסגולה המיוחדת אשר השם יתברך הטביע בבני הנעורים שהם בעלי כח ומרץ ביותר, שני הדברים האלו מטילים עליכם אחריות מיוחדת להיות מן הראשונים, הן בהעושים הן בהמעשים את אחרים, לנתינת הצדקה הרוחנית לעניים בדעת, ונתינה בעין יפה וביד רחבה.

פסקו רו"ל: גדולה מצות עשה של תלמוד תורה, מצד עצמה, משאר מצות. שקולה היא כנגדן משום שהתלמוד מביא לידי מעשה. אבל אם אי אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים, כגון שדבריו נשמעים יותר או שאין עשית אחרים מספקת למצוה זו – מפסיקין התלמוד ועושין המצוה ורק אחר כך חוזרין לתלמודו.

בימי חודש תשרי הבע"ל, הוא החודש אשר בו חובת וזכות כל איש בישראל, "לחדש מעשיו ולשפר מעשיו", הנה אתם, תלמידי הישיבות, עליכם להתאזר ביתר שאת ויתר עז

(א) בעבודה עם עצמו: להתעורר בהתעוררות תשובה אמיתית, קבלת עול מלכותו יתברך, וקבלת עול תורה ביראת שמים וקיום המצות בשמחה.

(ב) בעבודה עם הזולת: לקרב את הצריכים קירוב ולחזק את הצריכים חיזוק – בעבודת התשובה למוד התורה וקיום המצות. וביחוד לנהל תעמולה רחבה ובכל אופנים המתאימים, אשר כל ילד וילדה, נער ונערה בישראל צריכים להתחנך בחנוך הכשר, ברוח ישראל סבא, בלי פשרות.

"ואמר להן הקב"ה לישראל, אם שפרתם מעשיכם, אני עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, והופך לכם מדת הדין למדת רחמים".

המברך ומתברך בכתיבה וחתימה טובה

מנחם מענדל בן חנה

שניאורסאהן

חתנא דבי נשיאה כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו (מליובאוויטש) זצוקללה"ה

'קונטרס העבודה' נכתב על ידי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מליובאוויטש בשנים תרס"ט-ת"ר. בפתחה לקונטרס נכתב כך: "מבאר ענין העבודה שבלב זו תפילה, לקרב ולדבק נפשו באלוקות ולברר ולזכך את הנפש הבהמית". בקונטרס כחמישים עמודים והוא מחולק לשבעה פרקים העוסקים בחובת אהבת ויראת ה', הדרך להגיע לאהבה ויראה וסוגים שונים בדרגות האהבה והיראה. קונטרס זה כתבו הרבי הרש"ב אחרי כתיבת שלושה קונטרסים נוספים – 'קונטרס עץ החיים', 'קונטרס התפילה' וקונטרס "ומעייין מבית ה'". בסך הכול ארבעה קונטרסים בעלי חשיבות רבה מאוד בקרב החסידים בדורות האחרונים, והם בנוסף למאות מאמרי החסידות שנאמרו ונכתבו על ידו.

צדיק בינוני ורשע בספר התניא

הרב יצחק שפירא

ראש ישיבת "עוד יוסף חי" יצהר

שני סולמות

א. סולם היעילות

כל יהודי מאחינו בני ישראל הבא לפשפש ולעשות חשבון במעשיו ערב הימים הנוראים, מצייר הוא לעצמו כעין מאזניים שבצדן האחד מצוות וביצידן השני עברות, ועל פי המדד הזה – כך מקובל – יקבע מה יתרחש אתו בשנה הקרובה. הציוור הזה מתאר בעצם סולם הערכה 'מעשי'. במבט שכזה כל ההתבוננות נסובה סביב הנקודה: האם אני יעיל או לא.

כמשל להמחשת סולם כזה, נצייר לעצמנו ציוור של בעל מפעל הבודק מפעם לפעם האם הפועל שלו מועיל למפעל או לא. בבדיקה כזו, לא תמיד מעידה אחת של הפועל מכריעה את הכף אלא דווקא המאזן הכללי המניח, מצד אחד, את יעילותו של הפועל למפעל, ומנגד את כמות הנזק וההפסד שהוא גורם למפעל, ועל פי זה יוכרע המשך עתידו כפועל. אם הוא ימצא כיותר מועיל ממזיק הוא ימשיך לעבוד, ואם ימצא שהחזקתו כעובד יותר מזיקה ממועילה – הוא יאלץ ללכת הביתה.

זה סולם אחד של הערכה. בדיוור כזה הנובע ממבט חיצוני מי שעשה הרבה עברות וקצת מצוות הוא רשע. מחצה למחצה הוא בינוני, והרבה מצוות וקצת עברות הוא צדיק.

[בעל התניא מוסיף עוד שתי קומות ממצעות בין השלוש המוכרות ובעצם נמצא שיש כאן חמש קומות

לרמה שלא הייתה עוברת את הסף, מצדה של האשה, בסולם היעילות. אדם אינו מתחנן על דעת שיתוף פעולה מעשי לפיו הוא יביא כסף הביתה ואשתו תדאג לארוחות וכדו'; ברור שחתונה מבוססת על יסוד עמוק הרבה יותר – על רמה אחרת לגמרי של יחס.

על זו הדרך, בעבודת ה', לעבור עבירה פירוש הדבר פגיעה וזלוזל ביחסים עם ה' באופן הדומה להתנהגות אותו בעל המסוגל לנטוש את אשתו. על פי התניא, אחד שיעבור עבירה אחת – פעם אחת בחיים – הוא כבר לא מוגדר כבינוני אלא כרשע; 'יחסי האנוש', כביכול, של אדם זה עם הקב"ה לוקים בחסר; אדם המסוגל אפילו פעם אחת להתעלם מנוכחותו של ה' – לעבור עבירה – כבר אינו יכול להצביע על יחסיו עם ה' בתור יחסים תקינים. הנקודה הכי נמוכה שממנה אפשר להתחיל קשר אמיתי כזה, של יחסים תקינים באמת, היא שכל אחד מכיר כי עצם העובדה כי יש לו שותף ליחסים אינה מאפשרת לו להתעלם ולפגוע בו אף לא פעם אחת. באופן כזה של יחס, אם יהיו נזקים – עדות היא שיש משהו פגום מראש ומערכת היחסים אינה יכולה כלל להתחיל.

הדרישה לעבור ממבט הסולם החיצוני למבט פנימי ועמוק יותר, נובעת מכך שללא פנימיות והתבוננות מקיפה על קשר תקין ואמיתי עם ה' אין יכולת גם לשמור על המסגרת החיצונית הנמדדת במדד תועלתי. ללא הכרה מהי פעולתה של מצווה הבאה מחיות ורצון פנימי לחיים טובים עם ה'; ומאידך, מהי עבירה ועד כמה אנושה פגיעתה במבט על יחסיו עם ה' כ'יחסי אנוש', הרי גם אם נשמר מלעשות עבירות ונהיה זהירים בקיום מצוות מצד השתדלות תועלתית 'בשעה' הרי שלא יהיה לדבר קיום והיחסים רק ילכו ויתדרדרו. במבט פנימי, מקבל הצדיק – המסוגל להפנים לעומק מהם חיים תקינים וטובים עם ה' – מעמד גבוה בהרבה מאדם שיש בקרבו רצונות רעים ומסוגל הוא 'בכח' לחטוא, אף אם בפועל אחר מאמצים רבים הוא אינו חוטא אף פעם. הצדיק הנתון כולו בקשר עם ה' עובד ומשקיע מהזדהות פנימית עם ה' תוך הכרה "שאתה ה' נפשי וחי האמיתיים" כלשון התניא; אין הוא עובד על מנת להשביע רצונו של ה' או ככפוי לכללים וחוקים כאותו פועל מפעל הממשל הנ"ל, אלא כאדם המזהה בקשר עם ה' את כל מהותו ועצם חייו.

לאור האמור נמצא כי החפץ ביחסים אמיתיים ומתקנים עם ה' חייב הוא לעבור מעבודה חיצונית המיוסדת על יעילות, לעבודה פנימית המושתתת על יסוד עמוק הרבה יותר מיעילות גרידא. ספר התניא מציג חמש מדרגות שונות המזוהות עם דמויות ברמות שונות; מרשע ורע לו כדרגה הנמוכה ביותר ועד לצדיק וטוב לו כמדרגה הגבוהה ביותר. מדרגות אלו מצייר האדם במוחו, לא על מנת לדרג את עצמו ואת אופן עבודתו – שאז נמצאנו

חוזרים על פגם הסולם התועלתי, המדרג את האדם על פי מעשיו – אלא ראשית להכיר בחסרון שבעבודה המיוסדת על תועלתיות, ועם התקדמות בשלבים, תוך התבוננות בדמויות השונות להפנים יותר ויותר מהי מערכת יחסים תקינה ואמיתית עד השראה של תחושת נוכחות קבועה מול ה'.

מפאת אורך הדברים מחד, וקוצר המקום מאידך, לא נצליח במאמר זה להתבונן בצורה מקיפה בתפקידים ומדרגתם של כל חמשת הדמויות. על כן נתמקד כעת רק בדמות הרשע וטוב לו כטעימה קלה אך משמעותית מתוך דרך התיקון הרחבה עליה צועד ספר התניא.

הרשע וטוב לו

אם נהיה מציאותיים, קשה לתאר מצב בו אדם לא חוטא אף פעם. אי לכך, הדמות המצויה בינינו היא דמותו של הרשע וטוב לו. שמו של הרשע וטוב לו מעיד על החלוקה וה'שניות' שהוא נושא בקרבו. ה'רשע' שבו אלו רצונותיו שמתעלמים מיחסי ה' כלפיו ולעיתים אף באים לידי ביטוי במעשיו והוא עובר עבירות. צד ה'טוב לו' מתבטא בנקודה טובה הנמצאת אצלו, בה הוא מאד רוצה את קרבת ה'. קורה לו לפעמים – פעם ביום, בחודש, אפילו בשנה – בשעת "מוחין וגדלות שהיא שעת הכושר לכל אדם" כלשון התניא; בשעה כזו, בה הוא מרגיש שהוא אוהב את ה' ורוצה באמת לעבוד אותו, מצליח הרשע וטוב לו לשלוט בעצמו – לפחות בחלק המודע שבו – ולנהל עם ה' מערכת יחסים הדדית ותקינה בלא לחטוא ולפגוע בה.

תוך התבוננות על דמות זו ממבט הסולם המעשי-תועלתי נמצא שהמדרגה אליה מקבילה מדרגתו בסולם זה היא מדרגת הצדיק ורע לו. כנכור, הצדיק ורע לו בסולם התועלתי הוא אדם שאמנם עובר עברות אך מצוותיו מרובות מעברותיו, על כן – בשפיטה התועלתית אותה מייצג סולם זה – נחשב אדם זה ל'יעיל' וממוקם במדרגת צדיק ורק מצד העברות שהוא עובר לפעמים נוסף לשמו גם התיאור – "ורע לו". כאן – במבט ה'אנושי' המייצג את סולם ההערכה של בעל התניא – מתואר אדם כזה כרשע וטוב לו. במבט על יחסיו עם ה' כעין יחסי אנוש – או יותר מכך כיחסי איש ואשתו – אדם המסוגל להפנות עורף ליחסיו עם ה' באופן שיביא אותו לעבור עבירה אינו יכול להחשב, לא כבינוני, וודאי לא כצדיק.

דרך ארוכה וקצרה

בשער ספר התניא מגלה אדמו"ר הזקן כי מטרת כתיבת הספר היא: "לבאר היטב איך הוא קרוב בדרך

תשובה עילאה

לרוחניות, רצון עז לדבוק בקב"ה, לחוש את הקדושה האלוקית. הוא מרגיש את החסר, את מה שהחמיץ בכך שלא קיים את מצוות התורה. נשמתו שואפת כביכול לדבוק בקב"ה, להתאחד איתו, להיכלל באורו האין סופי. זו הדרגה העליונה שבתשובה – 'תשובה עילאה'.

תשובה שלא נגמרת

מה שמאפיין את ה'תשובה עילאה' הוא, שהיא אינה עוסקת בחטא עצמו. זו תשובה במובן אחר, במשמעות "הרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה" (קהלת יב, ז). הרצון להשיב את הנפש אל מקורה האלוקי – זו התשובה, שיבה למקור הראשון, לקב"ה.

תשובה זו רווייה בשמחה, על כך שהנפש חוזרת אל מקורה, כבן מלך ששב הביתה, אל אביו, אל ארמון המלכות. הדרגה הראשונה בתשובה היא בבחינת "לב נשבר ונדכה" (תהילים נא), ואילו הדרגה העליונה של התשובה באה לידי ביטוי בהמשך הפסוקים: "תשמיעני ששון ושמחה". (ולכן 'תשובה תתאה' קשורה לימות החול ו'תשובה עילאה' – לשבת).

'תשובה עילאה' מביאה את האדם להתמסר בכל ליבו ונפשו ללימוד התורה, כיוון שבאמצעותה מתאחד האדם עם חכמתו של הקב"ה. הוא חש צימאון שאינו יודע רווייה לאור ה', לקדושה האלוקית, ולכן הוא מוסר את כל כולו לתורה ולמצוות, שבאמצעותם מתדבק האדם בשכינה, מבחינה זו, אין התשובה הזאת מסתיימת לעולם, כי אין סוף למידת הדביקות של האדם בבורא, והוא חותר ללא הרף לדביקות עמוקה יותר.

לאמיתו של דבר, גם בתוך ה'תשובה תתאה' טמון ניצוץ של 'תשובה עילאה', שאותו יש לפתח ולהרחיב. אם אין באדם ניצוץ של כמיהה לרוחניות, לקדושה, לא ירגיש את החיסרון שבחטא. מי שלא ראה אור, אינו חש כמה זה רע להיות בחושך. אותה נקודה פנימית של 'תשובה עילאה' היא הגורמת לאדם לרצות להיחלץ מהחטא ולשוב בתשובה, כפשוטם של דברים.

תניא אגרת התשובה פרק ד' ואילך. לקוטי תורה פרשת בלק דף עג ואילך, ועוד

כלל גדול נאמר לגבי התשובה: "אין לך דבר שעומד בפני התשובה". כוחה של התשובה הוא בלתי מוגבל. גם החטא הנורא ביותר יכול לבוא על תיקונו על ידי התשובה – ובכך גדולתה. עם זאת, מוצאים אנו בתורה דברים שעליהם אין התשובה מועילה. ולכאורה, איך מסתדרים שני הדברים הללו זה עם זה?

מוסבר על כך, שכשאומרים שאין התשובה מועילה על עבירות מסוימות, הכוונה היא ל'תשובה תתאה' (=תשובה תחתונה); ואולם יש תשובה שיכולה לתקן גם עבירות אלו, והיא הנקראת 'תשובה עילאה' (=תשובה עליונה).

קודם כל לנקות

חטא ועוון נמשל לליכלוך שמצטבר על כלי, שמונע את השימוש בו. בכלי מטונף לא ישים איש מאכל ומשקה. כך גם במובן הרוחני, החטא מטנף את כלי הנפש ומונע ממנה לקבל אור רוחני, את אור הקדושה. מובן איפוא, שראשית כל חייבים לשטוף ולמרוק את ה'כלים', לפני שאפשר להתקדם הלאה.

זו הדרגה הראשונה בתשובה, 'תשובה תתאה' – לנקות את הפגם שגרם החטא. ובניקיון, כמו בניקיון – צריך לטפל בליכלוך עצמו, למרוק, לקרצף, והידיים גם מתלכלכות. כך התשובה הזאת עוסקת בחטא עצמו – על היהודי להתבונן בחומרתו של החטא, לבכות ולהתמרמר על שעשה דבר כזה, ולקבל על עצמו לא לעבור עוד על רצון ה'. תשובה זו מאופיינת במרידות, בכי, בהעלאת זיכרון החטא.

זו ההתחלה. כל עוד הכלי מטונף – לא ניתן לשים בו מאומה. על כן צריך לנקותו ולמרוקו, וזאת על ידי החרטה, הכאב, הדמעות, ההחלטה התקיפה לא לעשות זאת שוב. תשובה זו ממרקת את כלי הנפש, מסלקת מהם את זוהמת החטא, ומכשירה אותם להיות כלים ראויים לקבלת אור הקדושה.

השלב הבא בתשובה הוא – למלא את הכלים באור. לאחר שהיהודי שב בתשובה שלימה על החטא, ונשמתו התנתקה מהפגמים שהסבו לה העוונות, הוא מרגיש עכשיו צימאון עצום למלא את נשמתו באור. הוא חש כמיהה

הנמשל לאדם זה הוא ה'צדיק ורע לו' בסולם התועלת המשקיע את כוחותיו בעיילות ובמסירות בדרכו "להיות צדיק". הוא עושה הרבה מצוות ונשמר ככל יכולתו מעבירות ואכן נחשב הוא כצדיק בסולם היעילות. אולם, מצד סולם יחסי האנוש "צדיק" זה יחשב רק כרשע וטוב לו. אדם כזה, שאמנם משקיע ועובד אך מעולם לא צייר לעצמו ציור של יחסים תקינים ואמיתיים עם ה', אין באפשרותו להגיע אל תוך ה'עיר' לעולם. כחסר חוש בעבודה של צדיק, ביכולת הצדיק להרגיש "גודל האהבה לה' וקדושתו באהבה רבה, בתענוגים וחיבה יתירה", תתגלה דרכו כארוכה הסובבת סחור סחור סביב ואינה מצליחה לחדור פנימה אל תוכו ולהחליף השקפת עולמו – לתקן את מידותיו באמת.

להמתקת הדברים ראוי להוסיף כי גם אצל אותו חפץ שררה מהמשל, ויותר מכך אצל הצדיק ורע לו, אין הכרח שההילוך בדרכם הקצה-ארוכה אכן גורמת להם להתדרדר ולפול יותר ויותר ככל שדרכם מתמשכת. יש ואותם אנשים מציירים לעצמם ציור כל שהוא בו הם כן מנסים לחוש כיצד מכהנים בתפקיד אליו הם שואפים – במשל דלעיל, או כיצד חי צדיק עם ה'. יתכן, כי על אף שאין אותו 'צדיק' עסוק רוב הזמן בציור יחסים אמיתיים עם ה', בעקבות עסוקו בתורה ומצוות, מאיר בו אותו ציור פנימי המאיר בתורה ו"מאור שבה מחזירו למוטב" ומעורר אותו לחשוב על תכלית דרכו – לרצות לחוש מעט ממתיקות יחסים אמיתיים ומתוקנים עם ה'.

תחילת הדרך

לאור האמור, מתבהרת הסיבה למענה נזקק אדמו"ר הזקן לקחת את מדרגת הצדיק ורע לו המצויה ולהכניסה ונדרשים להחליט כיצד אנו רוצים שיראו יחסינו עם ה', ראשית לכל אנו מכריזים שהמציאות היא שאנו כרשע וטוב לו בסולם התועלת. להיות רשע וטוב לו פירושו של דבר שבידינו ומחובתנו להחליט כי אנו הולכים בדרך שתחילתה ארוכה באופן של ציור וחיבה מהי עבודתו של צדיק ומהם יחסים תקינים עם ה'; וסופה קצרה בעצם האפשרות להכנס אל תוך ה'עיר' – ולזכות לעבודה של צדיק באמת.

ארוכה וקצרה". בעזרת אותו סיפור מפורסם בר' יהושע בן חנניה ואותו ילד על פרשת הדרכים, בוחר אדמו"ר הזקן להמחיש את מעלת ספר התניא ודרך העבודה המחודשת המתוארת בו. לענייננו נאמר, כי במשפט זה אף טמון הטעם למענו נזקקנו לצייר את דמות הרשע וטוב לו, ויותר מכך אף למקם את רובנו דווקא במדרגה זו, ולא במדרגת הצדיק ורע לו כמתבקש במבט מסולם ההערכה התועלתית.

דרך ההערכה התועלתית, העוסקת בדירוג האדם לפי יעילותו, משולה היא לדרך קצרה שהיא ארוכה. אדם המרכז את כוחותיו ומאמציו על הדרך 'להגיע אל העיר', להשיג את מטרותיו, אך לא חושב מה יעשה ב'עיר' עצמה נדמה הוא, למתבונן מהצד, כאדם פעיל ועובד – "יעיל" בשפתנו – ההולך על דרך קצרה ובטוחה. התחושה כי הוא עושה את כל המוטל עליו והוא אכן במדרגת צדיק מטשטשת ומקשה עליו להכיר בכך שדרכו היא בעצם ארוכה ומייגעת הסובבת סביב בלא אפשרות לגעת באמת בעצם הנפש ובעיותיה ולתקנם. בלא ציור מוחשי וברור של עבודה בתוך ה'עיר' – עבודת הצדיק הכוללת חיים פנימיים ומתוקנים עם ה' – אין באפשרותו של האדם לבנות לעצמו השקפת עולם בעזרתה הוא יגיע לתיקון יסודי ומושלם.

בעומק העניין, הפיתוי ללכת על תיקון המידות – כעבודה שבתוך ה'עיר' – נובע מתחושה ש"הנה אנחנו כבר בעיר...". התחושה שמקנה הדרך הקצרה היא תחושה של נוחות מדומה המאפשרת לאדם להזניח טיפול יסודי ושורשי, המצטייר אצלו כדרך ארוכה וללא תכלית נראית לעין, ולהפנות כוחותיו לעיסוק הנראה במבט ראשון כנושא פירות בצורה מיידית. דומה הדבר לאדם השואף לשררה מסוימת המשקיע כל כוחותיו בדרכו למימוש שאיפתו, אך לא נפנה, ולו לרגע קט, לחשוב מה יעשה כאשר אכן יכהן באותו תפקיד אליו הוא כל-כך רוצה להגיע; אדם כזה, ככל שידמה בעיניו שהוא הולך ומתקדם, נמצא בעצם כעומד על מקומו ויותר מכך אף הולך ומדרדר. משום שללא תכלית וציור נכון כיצד עליו לנהוג, מטרותו מכשירה את אמצעיו ואלו מרחיקים ומורידים אותו מדרכו. נוסף ונאמר שאף אם יזכה ויגיע לתפקיד הנכסף, וודאי שאדם זה יהיה חסר יכולת לפעול ולעבוד במציאות שנמסרה לידיו, משום שבתיאורה הוא לא השקיע מזמנו מעולם; וממילא, דרכו שנדמתה כקצרה ויעילה, מתגלת כעת כחסרת משמעות.

**לאור האמור,
מתבהרת הסיבה
למענה נזקק אדמו"ר הזקן
לקחת את מדרגת ה"צדיק
ורע לו" המצויה ולהכניסה
לתניא תחת הכותרת
"רשע וטוב לו"**

זדונות נעשו כזכויות

ידוע מאמר חז"ל (ברכות לד, ב): "מקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו". אחד ההסברים לכך הוא, שאצל בעלי תשובה "זדונות נעשים לו כזכויות". כשהחוטא שב בתשובה שלימה – לא זו בלבד שהחטאים נמחלים לו, אלא שהם עצמם נהפכים לזכויות. כך יש לבעל התשובה דבר שאין לצדיקים: להם יש רק מצוות רגילות, ואילו לבעל התשובה יש גם עבירות שהפכו לזכויות.

דבר זה דורש ביאור: כל עוד אנו אומרים שהתשובה מוחקת את העוון כאילו לא הי' מעולם – ניחא; אך למה יהפוך העוון לזכות? איך ייתכן שחטא ודבר רע ייחשב כמצווה בעקבות התשובה?!

צימאון התשובה

כדי שהזדונות יהפכו לזכויות, יש צורך בתשובה מיוחדת. בתשובה דרגות רבות, שנחלקות באופן כללי לתשובה מיראה ולתשובה מאהבה. תשובה מיראה גורמת רק לכך שהעוונות ייסלחו ויימחקו, ותשובה מאהבה פועלת ש"נעקר עווננו מתחילתו". אך כדי שהזדונות יתהפכו לזכויות יש צורך ב"תשובה מאהבה רבה", שהיא נעלית הרבה יותר מתשובה מאהבה רגילה.

לאהבה גדולה כזאת לקב"ה מגיע בעל התשובה דוקא כתוצאה מהריחוק. הרגשת ריחוקו מה' מעוררת בו צימאון עצום לאור האלוהי, כאדם צמא ההולך במדבר, שרק הוא יודע להעריך באמת את ערכם של המים. צימאון זה עז יותר מצימאון נפשם של הצדיקים שלא חטאו מעולם. והואיל ורק על ידי החטא מגיע האדם לאהבה כה גדולה אל הקב"ה, הרי גם החטא הוא כביכול שותף בכך. לכן הופכת התשובה את הזדונות לזכויות, כיוון שעכשיו, כששב האדם בתשובה, התברר, שבסופו של דבר גרם החטא ליתר קירוב אל ה'.

הניצוץ שבחטא

בעומק יותר קושרת זאת תורת החסידות לעניין 'בירור הניצוצות'. בכל דבר בעולם ישנו

האש שבוערת לעולם

כל העניין הזה ששמו 'תשובה' הוא מופלא למדי. יכול אדם להיות חוטא ופושע שאין גרוע ממנו, ובהרף עין, על ידי תשובה כנה ואמיתית מעומק הלב, ליהפך לצדיק גמור. אין לה הגבלות, לתשובה. אין שום שער שנשאר חסום בפניה. אין דבר שעליו היא אינה מועילה. התשובה – מעל הכול!

הדבר הזה אינו קל כל כך להבנה. איך יכול רגע אחד של תשובה להעלים התנהגות מושרשת ועמוקה של שנים רבות? איך ייתכן לכפר על אי קיום מצוות עשה ומצוות לא תעשה רק על ידי מחשבה רצינית של תשובה?

מצוות - חומר בעירה

תורת החסידות מסבירה את מהות התשובה על ידי המשלת הקשר שבין יהודי לקב"ה – לאש. את הפסוק: "כי ה' אלוהיך אש אוכלה הוא", מפרשת החסידות: הקשר שלך עם הקב"ה, כמוהו כ"אש". כשם שאש זקוקה לתנאים בסיסיים כדי לבעור ולדלוק, כך הקשר של היהודי עם הקב"ה נזקק לתנאים מתאימים שיאפשרו את קיומו.

התנאים הבסיסיים הדרושים לקיומה של להבה הם שניים: א) שיימצאו חומרי בעירה מתאימים שבהם תוכל להבה להיאחז; ב) שלא יפריעו לה חומרי כיבוי, דוגמת מים ועפר. אש שלא נותנים לה חומרי דלק מספיקים או שנשפכים עליה חומרי כיבוי, דועכת וכובה בסופו של דבר. היא יכולה לבעור כראוי רק אם שני התנאים הללו מתקיימים בה.

כך גם ה'להבה' של הקשר בין היהודי אל הקב"ה זקוקה לשני התנאים הללו: א) 'לחומרי דלק' שיזינו וילבו אותה, שהם לימוד התורה וקיום מצוות עשה המהווים מעין 'חומרי בעירה' עבור 'אש' האהבה לקב"ה; ב) היא צריכה להישמר מפגיעת חומרי כיבוי, שהם כל הדברים שאסרה התורה, אשר פוגעים ב'אש' האהבה לקב"ה ועלולים לגרום לדעיכתה ואף לכיבוייה.

כשיהודי לומד תורה, מקיים את מצוות העשה, נזהר מלעבור על איסורי התורה, בכך

הוא מזין ושומר בהתמדה את הקשר שלו עם הקב"ה. לעומת זאת, אם לא למד תורה, אם לא קיים כיאות את המצוות, אם עבר על מצוות לא תעשה, בכך פגע ב'להבה' של הקשר שלו עם הקב"ה. הוא גרם להקטנתה, לעמעומה, לדעיכתה, ובמקרים מסויימים אף לכיבוייה רחמנא ליצילן.

צור החלמיש

זהו המצב שבו נמצא יהודי שחטא ועכשיו הוא זקוק לתשובה. הוא עומד עכשיו בפני בעיה ממשית: איך לחזור ולהבעיר את ה'להבה' שנפגעה? איך לתקן את כל מה שהי' חסר ל'אש' ואת כל הדברים השליליים ש'נשפכו' עלי' והפריעו לה לבעור?

וכאן מקומה של התשובה. היא מביאה 'אש' ממקור אחר, ממקום שבו החטא והעוון אינו יכול לפגוע. יש לנו דוגמא ל'אש' כזאת, 'אש' שאינה זקוקה לחומרי בעירה ושאינה נפגעת על ידי מים ועפר: ה'אש' שטמונה בתוך צור החלמיש. אנו יכולים להטביל את האבן הזאת שנים רבות בתוך מים, אך ברגע שנוציא אותה מהמים ונכה בה, יפרוץ הניצוץ, תפרוץ האש.

'אש' מעין זו קיימת גם אצל היהודי. זהו הקשר העמוק והפנימי בין נשמתו האלוהית של היהודי לבין הקב"ה. קשר זה קיים לנצח ואינו נפגע לעולם. ל'אש' זו רמזו הקב"ה למשה ורבינו, לאחר חטא העגל, באומרו: "ושמתוך בנקרת הצור". בכך רמזו לו ל'אש' הפנימית, דוגמת ה'אש' שבצור החלמיש, שקיימת בלב היהודי גם לאחר שחטא.

וזה כוחה ותפקידה של התשובה: על ידי שהיהודי מתמרמר מעומק הלב על ריחוקו מהקב"ה ועל האהבה לה' שנפגעה ואולי כבתה, הוא מגיע אל אותה 'אש' פנימית שקיימת לעולם. הוא חושף את הקשר העצמותי, הבלתי תלוי, בינו לבין בוראו. וכאשר 'אש' זו מתגלית בנפשו, היא דומה ללהבה ענקית שמבעירה מחדש את ה'אש' שנפגעה. על כן אין דבר העומד בפני התשובה ולכן היא עומדת מעל כל המצוות.

לקוטי-תורה פרשת אחרי דף כו

ל'אש' זו רמז הקב"ה למשה רבינו, לאחר חטא העגל, באומרו: "ושמתוך בנקרת הצור". בכך רמזו לו ל'אש' הפנימית, דוגמת ה'אש' שבצור החלמיש, שקיימת בלב היהודי גם לאחר שחטא

לאהבה גדולה כזאת לקב"ה מגיע בעל התשובה דוקא כתוצאה מהריחוק. הרגשת ריחוקו מה' מעוררת בו צימאון עצום לאור האלוהי, כאדם צמא ההולך במדבר, שרק הוא יודע להעריך באמת את ערכם של המים

צדיקים חוזרים בתשובה

למה להתוודות?

אמנם אתמול למדנו תורה וקיימנו מצוות ועשינו דברים טובים ונפלאים, אבל מאז עבר עוד יום, התבגרנו, החכמנו - ועכשיו הדרישות מאיתנו הן ברמה אחרת לגמרי, עד שעלינו לעשות תשובה גם על מעשינו הטובים מאמש

בשחר הופעתה של החסידות, כאשר רבים בעם ישראל טרם ירדו לעומקה, הייתה אחת מנקודות המחלוקת החשובות - הצורה שבה מפרשים את המושג 'תשובה'. החסידות טענה, שהתשובה שייכת לכול, גם לצדיקים ולתלמידי חכמים, שאף עליהם לחזור בתשובה. לעומתם טענו ה'מתנגדים', שדבר כזה משפיל את כבוד התורה, שהרי העולם כולו לא קיים אלא בזכות התורה ולומדי, וכאן באה החסידות ועשתה מתלמידי החכמים אנשים שצריכים לחזור בתשובה.

על מה היה הוויכוח הזה? הרי מקרא מלא דיבר הכתוב (קהלת ז, כ): "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". ובכן, לא על זה היה הוויכוח. הכול הסכימו לכך שצריכים תמיד להוסיף בשלימות בעבודת ה' ולתקן את הדברים הטעונים שיפור. אך היו שלא יכלו לקבל את גישתה של החסידות, שצריכים לשוב בתשובה לא רק על מה שלא הי' בסדר, אלא גם על מה שכן הי' בסדר. במילים אחרות: החסידות לימדה, שצריכים לעשות תשובה לא רק על החטאים, אלא גם על המצוות.

"אילו הייתי יודע"

על רבי אברהם אבן עזרא מסופר, שפעם הלך בדרך כשהוא לבוש בבגדי איש פשוט ומסתיר את זהותו. באחד המקומות התארח ימים אחדים אצל יהודי שקיבלו בסבר פנים יפות, האכילו והשקו ביד רחבה ונהג בו הכנסת אורחים ללא דופי. בתוך כך נודע איכשהו בעיר שהאורח הזר הוא רבי אברהם אבן עזרא וכל גדולי העיר החלו לנהור אל ביתו של אותו יהודי כדי לראות את פני האורח ולהשתעשע עמו בדברי תורה. ראה היהודי את כל הבאים ושאל מה זה ועל מה זה. השיבו לו, שהאורח שבביתו הוא הגאון המפורסם רבי אברהם אבן עזרא. שמע זאת היהודי - והתעלף. כשהתערר מעלפוננו נפל לרגליו של אורחו

והחל לבקש מחילה וסליחה על שאולי לא נזהר מספיק בכבודו ולא אירחו כיאה לו. שאלו הגאון: "הרי אירחת אותי למופת ונתת לי כל טוב, ולמה אתה מתנצל?" השיב היהודי בבכי: "אבל אילו הייתי יודע שכבודו הוא הגאון האבן עזרא - הייתי נוהג בו כבוד ביתר שאת וביתר עוז!"

שמע זאת האבן עזרא ואמר: "דיבנו של עולם, מבקש אנוכי ממך מחילה וסליחה על שלא עבדתך כראוי. אילו הייתי יודע באמת על גדולתך ורוממותך, הייתי עובד אותך הרבה יותר מכפי שעבדתך עד כה".

התבגרנו ביום

סיפור זה ממחיש לנו את שיטת החסידות, שאף על המעשים הטובים צריך לעשות 'תשובה'. שהרי כשאנו מתעלים בתורה ובהבנת גדולתו של הקב"ה אנו מבינים, שאיך שעבדנו אותו אתמול ושלשום הי' זה הרבה פחות מכפי שצריכים באמת לעבוד את ה', לאור הבנתנו הנוכחית. על כן עלינו לחיות כל ימינו במצב של 'תשובה' - לחזור בנו מהצורה שבה עבדנו את ה' עד כה ולעבור לדרגה אחרת לגמרי של עבודת ה'.

החסידות מלמדת אותנו, שגם הטוב הוא יחסי. מה שהי' טוב אתמול, כבר לא טוב היום. אם אדם מבוגר יתנהג כ'ילד טוב' יהי' זה רע מאוד עבור המבוגר, אף שלגבי הילד זה שיא השלימות, שכן מבוגר נדרש להתנהגות אחרת לגמרי. אף בעבודת ה' כך: אמנם אתמול למדנו תורה וקיימנו מצוות ועשינו דברים טובים ונפלאים, אבל מאז עבר עוד יום, התבגרנו, החכמנו - ועכשיו הדרישות מאיתנו הן ברמה אחרת לגמרי, עד שעלינו לעשות תשובה גם על מעשינו הטובים מאמש.

ראה תניא פכ"ט. ספר המאמרים תרנ"ט עמ' סג ואילך. ספר השיחות ה'תש"ב בלה"ק עמ' מז

במניין המצוות של הרמב"ם אין התשובה נמנית כמצווה, אלא הוידוי בלבד (מצוות עשה עג): "נצטוונו להודות בחטאים שחטאנו לפניו יתעלה בדיבור, כשנשוב מהם, וזהו הוידוי". הרמב"ם עצמו מדגיש, שהוידוי צריך לבוא מתוך תשובה ועזיבת החטא: "כל המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו"; אולם כשם שאין די בתשובה עצמה, כך צריכה התשובה לבוא לידי ביטוי בדיבור, בצורת הוידוי.

אדם שיושב ביום הכיפורים כל היום בהרהורים נוקבים של חשבון נפש וחרטה מעומק הלב, אבל משום מה לא אמר את ה'וידוי', והשאיר את החרטה והתשובה בלבו בלבד, לא קיים מצוות עשה של תורה וחסר אצלו חלק עיקרי בתשובה - ה'וידוי דברים'. מכאן, שהוידוי ממלא תפקיד חשוב בהתנקות הנפש מפגם החטא, נוסף על עצם הטהרה שנוצרת על ידי החרטה והתשובה.

מחשבה ודיבור

ההבדל בין התשובה בלב לבין הוידוי הוא, שרגשות הלב הם עניין פנימי-רוחני, ואילו הוידוי הוא ביטוי חיצוני בתוך מציאות העולם. נהוג לחלק את דרכי הביטוי של נפש האדם לשלושה סוגים: מחשבה, דיבור, מעשה. המחשבה היא פנימית, בתוך נפש האדם, והיא דבר שבינו לבין עצמו. הדיבור והמעשה, לעומת זאת, מעבירים את מה שיש בתוך הנפש אל תוך מציאות העולם. המעשה מבטא זאת בצורה ממשית וחזקה יותר מהדיבור, אבל גם הדיבור משאיר רושם ממש מסוים בתוך מציאות העולם (וגם בהלכה ישנו הכלל: "עקימת שפתיו הוי מעשה").

פעולה שלמה היא זו שיש בה 'נפש' ו'גוף'. ה'נפש' - היא הכוונה הפנימית שעומדת מאחוריה, וה'גוף' הינו המעשה החיצוני, הביטוי הממשי בתוך מציאות העולם. כוונה לבד היא כנפש בלי גוף, כשם שמעשה בלי כוונה הוא כגוף בלי נשמה. לכן יש צורך בשילוב של

השניים - של ה'נפש' וה'גוף', הכוונה והביטוי החיצוני הממשי.

דבר זה יסייע לנו להבין את משמעותו של הוידוי. הוא אמנם ביטוי חיצוני בלבד של החרטה והתשובה, אבל הוא חיוני ביותר, בכך שהוא יוצר לבוש של 'גוף' אל הכוונה הפנימית של התשובה שבלב. כל עוד התשובה נשארת בלב בלבד, הרי זה בבחינת נפש לבד, משהו רוחני שאין לו קשר הדוק עם מציאות העולם. הוידוי מעביר את הרגש הפנימי לדרגה ממשית יותר של המציאות - אל תוך העולם.

גוף ונפש החטא

יש בכך עניין עמוק יותר. התשובה הרי באה לתקן את חטאי האדם. גם החטאים יש בהם 'נפש' ו'גוף': 'נפש' החטא היא התאוה שהביאה את המעשה הרע, שהוא, המעשה, 'גוף' החטא. כל עוד התשובה נעשית בלב בלבד, יש בכוחה למחות ולהעביר רק את הרושם שנוצר מ'נפש' החטא; התשובה שבלב עוקרת את התאוה הרעה. אבל אין הרגש שבלב יכול להשפיע על העולם הגשמי, ועדיין נשארת המציאות של 'גוף' החטא. עקירת 'גוף' החטא נעשית דווקא על ידי הוידוי, שבא בדיבור.

לאמיתו של דבר אין מדובר כאן ברעיונות מופשטים. בקבלה ובחסידות מוסבר, שהחטא יוצר מציאות של 'קליפה' (שנקראת גם 'מלאך רע'). מציאות זו רודפת את האדם ומונעת מן הנפש לעלות לעולמות הקדושה. לכן מוכרח למחות ולהעביר מן העולם. התשובה שבלב מוציאה מן ה'קליפה' את חיותה הפנימית, שהיא התאוה הרעה, אך כדי למחות את 'גופה' ובכך להעבירה לגמרי מן העולם, יש צורך בפעולה חיצונית, שהיא הדיבור - וידוי דברים. על ידי אמירת נוסח הוידוי, המקיף את כל אותיות הא"ב, נמחה ונעקר 'גוף' הרע ולא נותר ממנו כל זכר.

דרך מצוותיך מצות וידי ותשובה

כל עוד התשובה נשארת בלב בלבד, הרי זה בבחינת נפש לבד, משהו רוחני שאין לו קשר הדוק עם מציאות העולם. הוידוי מעביר את הרגש הפנימי לדרגה ממשית יותר של המציאות - אל תוך העולם

אני לדודי ודודי לי

מחשבות בה"י אלו

הרב יאיר דרייפוס
ראש ישיבת שיה

אלול של אהבה

כידוע, יש כל מיני חודשי אלול. יש אלול של יראה, כמו שאני גדלתי בו – היראה של בעלי המוסר, של החשבון, של הבכי... מישוהו סיפר לי פעם סיפור, אולי בתור הלצה, אולי ראה זאת בעיניו או שהיה כזה בעצמו, ייתכן שאתם אפילו לא תבינו על מה אני מדבר: בחור ישיבה בחודש אלול, רואה את ה"שערי-תשובה" פתוח לפניו, וחוזר, בהגיה יידישאית: "העיקר השלישי – היגון, העיקר השלישי – היגון, העיקר השלישי – היגון..." תוך שהוא מתנדנד קדימה ואחורה. כך הוא היה מציין את ראש השנה.

אלול בעולם הישיבות היה פחד גדול – "דגים שבים רועדים". אבל ישנו גם אלול אחר, אלול של "המלך בשדה", בלשון האדמו"ר הזקן:

משל למלך, שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה, ואז רשאין כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם, ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו. (ליקוטי תורה, פרשת ראה ל"ב, ב)

"אני לדודי ודודי לי" – זהו אלול של אהבה, אלול של התקשרות, אלול שבו הקב"ה מרעיף עלינו חמלה ורחמים. מרוב אהבתו מרעיף בלי די. על רקע זה מסביר אדמו"ר הזקן את האימה של יום כיפור: זו אימה הנובעת מרוב השפע והגודש שהאדם מקבל, מכך שהוא נטהר,

מכך שנשלח לו. הוא לא יכול להחזיק מעמד ונתקף באימה: האם הוא יענה לחסד הזה? האם יהיה מסוגל להכיל אותו? האם יהיו לו כלים לאורות הללו...? בניגוד לעמדת בעלי המוסר, שאדם צריך להתור לשלמות, ובחודש אלול באה לידי ביטוי החתירה שלו לשלמות, הגישה החסידית היא שדווקא הוויתור של האדם על השלמות שלו, דווקא הודאתו בחוסר האונים שלו וההבנה שהקב"ה יקבל אותו כפי שהוא – חסר אונים, יוצרת עמדה מאוד מעודדת. כאשר אדם מקבל את עצמו עם הפגמים והמומים שלו, זה לא ויתור על האחריות, זה לא ויתור על הכובד של הקיום, אדרבא, הכובד של הקיום הוא בעצם האשליה:

"חידלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא"

זו עמדה שמעצימה את המוטיבציה. אני לא עומד למבחן, הקב"ה מקבל אותי כפי שאני. יש כאן נקודה מאוד עמוקה: אם אדם באמת חש בעמקי הנפש שה' מקבל אותו בעמדה של "אני לדודי ודודי לי" – חודש אלול הופך לחודש של אהבה.

אָנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי.

הקב"ה מקבל אותנו בלי תנאים

כולנו רוצים שיאהבו אותנו. לא במובן הנאיבי – סתם שיאהבו אותי, אלא משהו הרבה יותר עמוק. זאת שאיפה

ציור: ברוך נחשון, תברון

למקום שבו מקבלים אותי ואני רצוי בלי שום תנאים. מהמקום הזה אפשר לפרוח, אפשר ליצור, אפשר להיות מלא אנרגיות.

והנמשל מאוד ברור. אנחנו צריכים להגיע לאלול, ולהרגיש שהקב"ה באמת מקבל אותנו, את המעצבנים ואפילו את הלא מעצבנים... הוא באמת מקבל אותנו, שהרי העולם שלו. כולנו שלו. זה נאמר לא כדי לפטור אותנו מאחריות, אלא כדי ליצור אקלים ומוטיבציה של

"אני לדודי ודודי לי". הקב"ה באמת אוהב אותנו ומקבל אותנו. למה להיות בלחץ? משהו לא יהיה טוב? הכול שייך לקדוש ברוך הוא!

האם עמדה כזאת שלכאורה לא מאמצת את הרצון, את האנרגיות ואת המוטיבציה לעשות, תגרום לנו להיות רפויים וחסרי אנרגיות? אדרבא, דווקא כאשר אדם חש משוחרר, שבאמת מקבלים אותו כפי שהוא, מתפתחות בו אנרגיות של יצירה. מה שחוסם אותנו אלו הפחדים, החששות. כל אחד יודע שהפחד החברתי הוא מאוד נורא, מאוד משתק, וכל אחד מאיתנו נגוע בו.

מה שיכול לקרות בחודש אלול, הוא שנדבר עם ה' מתוך עמדה מאוד קרובה, כבן שמתרפק אחרי אביו. כלומר, אין מחיצות. המלך בשדה, וכל אחד יכול לבוא. ואם כל אחד רצוי, מקובל ואהוב, ו"אני לדודי ודודי לי", אנחנו מגיעים למקום שכולנו משוחררים. אם נרצה, נוכל להתפלל בדבקות, ולעשות דברים שבמשך השנה איננו פתוחים אליהם בגלל השייכות למסגרת. לא רק שזה לא ירחיק אותנו, זה דווקא יפתח אותנו.

מתגעגע להאדיט

נקודה זו מחזירה אותי להרגשת הגעגועים למה שחשתי כשהייתי לאחרונה על הציון של אדמו"ר הזקן בהאדיטש. הייתה זו הפעם הראשונה שהייתי בהאדיטש, והיה זה הציון הראשון שהגעתי אליו.

חשתי שם התערוררות עצומה, וכעבור כמה חודשים ניסיתי להבין: מה בעצם קרה שם? בסופו של דבר הרי באותה נסיעה הייתי בעוד ציונים: הבעש"ט, המגיד ממזריטש, ר' נחמן ור' נתן, אבל זה היה לפני הכל, הציון הראשון.

קודם כל, חשתי אפסות גמורה. אדמו"ר הזקן מדבר על האלוקות, ש"כולא קמיה כלא חשיב", שכל העולם זה אלוקות, וישותו היא אשליה.

התייחסתי לרבי בתחושה ש"כולא קמיה כלא חשיב". הרי זה אדם ענק שבענקים, שממש הוריד תורה מן השמיים, ולא פחות מזה. הייתי לגמרי מפוכח ורציונאלי, אבל הרגשתי שאני הולך בעולם אחר.

אדמו"רי"ם שלפני 250 שנה למעשה הורידו תורת סוד חדשה לעולם, כפשוטו ממש. אלמלא הם, לא היינו מה שאנחנו. אני מנסה לחשוב מה היה אלמלא בית חב"ד, אלמלא אדמו"ר הזקן וכל מה שבעקבותיו, ומצד אחר גם רבי נחמן, ור' נתן... זה היה עולם אחר, זו הייתה מציאות אחרת, כל ההוויה הייתה שונה.

ובתוך העוצמה האדירה הזאת חשתי, מצד אחד, "חידלו לכם מן האדם, כי במה נחשב הוא", ו"כולא קמיה

"נשמה חדשה"

עובדות מרתקות מתקופת הולדתו של אדמו"ר הזקן

מאוצר שיחותיו של אדמו"ר הרי"צ

- לרגל יום ההולדת ה"י אלול -

הבעל-שם-טוב ברכם והבטיח שבשנה החדשה, תק"ה, יפקדו בעזה"י בבן חי וקיים.

את העובדה שהבן בו ברוך מורנו הבעל-שם-טוב את הצדיק רבי ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, יש לו שייכות וקשר לנשמה החדשה שצריכה להיוולד בשנת תק"ה – העלימו גם מהבעל-שם-טוב.

...

בראש השנה תק"ה, שינה מורנו הבעל-שם-טוב את סדרו הנהוג בכל שנה. כידוע, היה לו למורנו הבעל-שם-טוב סדר מיוחד בהנהגותיו במשך השנה, בחול, בשבת ובמועדים.

את הסדר של חודש תשרי התחיל מורנו הבעל-שם-טוב מההכנה בחודש אלול בכלל וימי הסליחות בפרט. באותם ארבעים הימים שמשה רבנו ע"ה עלה השמימה להתפלל על חטא העגל ולקבל את התורה, שבכך עורר גילויין של י"ג מדות הרחמים – הייתה עבודתו של מורנו הבעל-שם-טוב בקו היראה, וממוצאי יום-הכיפורים עד אחרי שמחת-תורה – היה קו השמחה בהתגלות בעבודתו של מורנו הבעל-שם-טוב.

בסדר עבודתו של מורנו הבעל-שם-טוב בראש השנה תק"ה, ראו תלמידיו הקדושים שינוי גדול בתפלת ערבית.

שלש שנים לפני לידתו של רבנו הזקן, ידע הבעל-שם-טוב שנשמה חדשה צריכה לרדת לעולם הזה. אך מי יזכה לנשמה חדשה זו – לא ידע, ויחפשה בהיכלות.

כשנשמה חדשה צריכה לרדת לעולם הזה, מעלימים זאת אפילו ממלאכי מרום, שלא תשלוט בה עין קנאה.

הבעל-שם-טוב ידע מה זאת נשמה כפי שהיא למעלה, הוא ידע גם איך הנשמה יורדת בהתלבשות למטה, אך איך הוא עם נשמה חדשה – זאת רצה הבעל שם טוב לדעת.

הבעל-שם-טוב ידע שבשנה זו תרד נשמה חדשה לעולם-הזה, אבל היכן ואצל מי – לא ידע.

...

אביו של רבנו הזקן, הצדיק רבי ברוך, היה יהודי של הבעל-שם-טוב, אחד מהצדיקים הנסתרים.

תקופה הייתה אצל הצדיקים הנסתרים שאחד לא הכיר את השני, ולאחר שהכירו זה את זה – הזהירם מורנו הבעל-שם-טוב באזהרה גדולה שלא להתגלות.

כשעברה שנה מהחתונה והרבנית רבקה עדיין לא נפקדה, נסעו רבי ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, בחודש אלול, אל הבעל-שם-טוב, לבקש את ברכתו שיפקדו בבן קיימא.

אדם שפתאום נזכר שהוא מרכבה לשכינה, שהשכינה בתוכו, בתוכנו. השכינה נמצאת בתוך כל אחד. כאשר אדם נזכר בהארה זו, הוא לא חושב: "מה אעשה?". בעצם ההיזכרות בכך שאני מרכבה לשכינה, ובהארת הפנים הכרוכה בזכרון, אני כבר מוציא את השכינה מגלותה.

ויש דרך ישר לפני איש, שוה לכל נפש, וקרוב הדבר מאד מאד לעורר ולהאיר את האהבה התקועה ומסותרת בלבו להיות מאירה בתוקף אורה כאש בוערה בהתגלות לכו ומוחו, למסור נפשו לה' וגופו ומאודו בכל לב ובכל נפש ומאד מעומקא דלבה באמת לאמיתו ובפרט בשעת קריאת שמע וברכותיה כמו שיתבאר. והוא כאשר ישים אל לבו מה שאמר הכתוב כמים הפנים לפני כן לב האדם אל האדם, פירוש: כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה, ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר, הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו, גם כן להיות אהבים נאמנים זה לזה, בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו. (שם, פרק מו)

"כמים הפנים לפני" הוא כמו שכותב הבעש"ט: הפנים שלך מאירים ומוארים בפני חברך. הוא מדבר על זה בהקשר של האהבה. זה מאוד נכון במציאות. אם אדם מרעיף אהבה על מישהו, הנאהב לא יוכל לעמוד בזה. בן-אדם חייב להשיב אהבה על אהבה. אי אפשר אחרת. נכון לשמור על המשל ועל הנמשל. האופן שבואו אנו תופשים "אני לדודי ודודי לי" בין אדם לחברו, הוא הוא ה"אני לדודי ודודי לי" שבין אדם למקום. זה ממש אותו מבנה עצמו.

והנה זהו טבע הנהוג במדת כל אדם, אף אם שניהם שוים במעלה, ועל אחת כמה וכמה אם מלך גדול ורב מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה ושפל אנשים ומנוול המוטל באשפה ויורד אליו ממקום כבודו עם כל שריו יחדיו ומקימו ומרימו מאשפתו ומכניסו להיכלו, היכל המלך, חדר לפני מחדר מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם ומתייחד עמו שם ביחוד וקירוב אמיתי וחיבוק ונישוק והתדבקות רוחא ברוחא בכל לב ונפש, על אחת כמה וכמה שתתעורר ממילא האהבה כפולה ומכופלת בלב ההדיוט ושפל אנשים הזה אל נפש המלך בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבה לאין קץ. ואף אם לבו כלב האבן המס ימס והיה למים ותשתפך נפשו כמים בכלות הנפש ממש לאהבת המלך. (שם)

מתוך דברים שנאמרו בהתווהדות ח"י אלול התשס"ו כתיבה: בנימין פילצר

כלא חשיב", ומצד שני שיש כאן עמדה של ביטול מפרה, מעיר, מעורר, שצריך לפעול בו. דווקא העמדה של חוסר האונים, "ונחנו מה?", לא יוצרת המעטת ערך.

לפני שנים שאל אותי מישהו שאלה מעניינת שהציקה לו, בראש השנה חוזרים מספר פעמים בתפילה:

אדם יסודו מעפר וסופו לעפר, בנפשו יביא לחמו. משול כחרס הנשבר, כחציר יבש וכציץ נובל, וכצל עובר, וכענן כלה, וכרוח נושבת, וכאבק פורח, וכחלום יעוף.

זה מאוד הפריע לו, איך זה מסתדר עם הרגשת המלאות והיצירתיות החיובית שהאדם מרגיש בעצמו? למה מוציאים מהאדם את כל הרגשת מציאות? האמת היא, שהתפעלתי מאוד מהשאלה.

ראשית, התפעלתי מאוד מהשאלה. אינני יודע כמה אנשים שואלים שאלות כאלה. השאלה באמת העסיקה אותו.

ישנו "ביטול" שבאמת יוצר תחושה של לא-כלום במובן המתנגדי, צמצום כפשוטו. בספר התניא, בשער היחוד והאמונה, הצמצום שלא כפשוטו הוא נושא מאוד מרכזי. צמצום כפשוטו יוצר מסר של: אתה שום דבר, גורנישט, מה אתה מבין מהחיים שלך? זהו דבר הרסני והוא פסול.

אבל ישנו צמצום שלא כפשוטו. אמנם אתה עומד אל מול האינסוף כ'לא כלום', אבל זה 'לא כלום' מואר, מעורר. זה בדיוק חודש אלול של "אני לדודי ודודי לי". זה המקום של התשובה, של התיקון, זה המקום שמתוכו באים להתפלל בימים הנוראים.

פרקים באינטליגנציה רגשית

רצוני ללמוד משהו מהתניא ברוח הדברים:

עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י מדתו של יעקב אבינו עליו השלום שהיא מדת הרחמים, לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניוצן אלהות המחיה נפשו, אשר ירד ממקורו חיי החיים אין סוף ברוך הוא, הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב, ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך בתכלית ההרחק, כי העולם הזה הוא תכלית הקליפות הגסות כו'. ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו אשר לא טובים המה, ומלך אסור ברהטים ברהיטי מוחא, כי יעקב חבל נחלתו. וכמשל המושך בחבל וכו' והוא סוד גלות השכינה. ועל זה נאמר וישוב אל ה' וירחמהו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן אתנו כדכתיב: השוכן אתם בתוך טומאתם. (ליקוטי אמרים, פרק מ"ה)

ברכה פנימית מרבי לבנו יחידו

כהקדמה לסיפור הולדתו של אדמו"ר הזקן, תיאר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ את שהתרחש בינו ובין אביו, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, בערב ח"י אלול תרנ"ה.

ביום שישי י"ז אלול תרנ"ה, בהיות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בן ט"ו שנים, פנה אליו אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ואמר לו:

"במשך ההדרכה הפנימית שהדרכת אותך, הסברתי לך מהו עניין הכנה, מהי הכנה חיצונית ומהי הכנה פנימית. שעות אחדות לפני הדלקת נרות תיכנס אלי לבוש בגדי שבת ואז אספר לך".

וממשיך כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לספר מה היה באותו מעמד:

כשנכנסתי במועד הקבוע אל כ"ק אאמו"ר הרה"ק, היה סדר עמידתו בין מזרח למערב ופני קודשו לדרום, ואותי מעמיד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לעומת פני קדשו ממזרח למערב ופני לצפון ומניח שתי ידיו הקדושות על ראשי ומברכני.

הפעם, כשהניח הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את ידי קודשו על ראשי, הרגשתי שידי קודשו רועדות ברעד של התרגשות, ומיד ראיתי טיפות דמע זולגות מעיניו הקדושות על הריצפה. כל זה עוררני מאוד ופרצתי בבכי חזק.

כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הסיר ידיו הקדושות מעל ראשי, ראיתי שפני קודשו להבים מרוב התרגשות.

כשנרגע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, אמר: "תודה להשי"ת בעד הכול. ישנם שני סוגי עבודה שבאמת הם שנים שהם אחד – לצאת מעבודה חיצונית ולהיכנס לעבודה פנימית, שזוהי העבודה האמיתית.

אתן לך הוראות איך לעשות, אבל לעשות תצטרך אתה בעצמך. על ידי ובזכות ברכה פנימית ניתנים כוחות עצמיים ופנימיים, אבל לעשות צריך האדם בעצמו. השי"ת יעזור לך שתתמסר בפנימיות אל הפנימיות ושיהיה בהצלחה ובאריכות ימים ושנים בגשמיות וברוחניות".

מורנו הבעל-שם-טוב היה בשמחה גדולה שנרגשה בברכתו ברכת "לשנה טובה תכתבו ותחתמו",

בדיבורי התורה בשעת הסעודה, בסדר התקיעות ובתפילת המוספים.

במוצאי יום הכיפורים תק"ה היה מורנו הבעל-שם-טוב במצב רוח מרומם ומיוחד במינו שנמשך עד אחרי שמחת-תורה.

תלמידיו הקדושים הבינו, שבחודש תשרי התחולל דבר משמח ומיוחד במינו שגרם שמחה גדולה זו למורנו הבעל-שם-טוב, עד לשינוי סדר עבודתו בימים הנוראים, שקו השמחה היה בהתגלות.

כולם רצו לדעת לשמחה מה זו עושה, אך לא עלתה בידם.

...

לפני נסיעתם של הצדיק הגאון רבי ברוך ואשתו הרבנית רבקה נ"ע ממזיבו, נכנסו אל הבעל-שם-טוב לקבל את ברכת הפרידה.

הרבנית הצדקנית רבקה שהייתה במצב רוח של התעוררות גדולה, אמרה למורנו הבעל-שם-טוב: "כשהשי"ת ימלא ברכתו הקדושה של מורנו הבעל-שם-טוב בבן זכר חי וקיים – תקדישו לתורה ועבודה בדרך של מורנו הבעל-שם-טוב".

מורנו הבעל-שם-טוב ראה התעוררותם הגדולה של הצדיק רבי ברוך והצדקנית רבקה וברכם, ונסעו שמחים וטובי לב.

...

כידוע, הייתה הרבנית רבקה למדנית ובכל יום היו לה שיעורי לימוד בסדר קבוע, אך היה זה בהצנע לכת וחזן מבעלה הצדיק רבי ברוך, לא ידע מזה אף אחד.

כשהרבנית רבקה חזרה לביתה מביקורה אצל מורנו הבעל-שם-טוב, נסעה אל גיסתה הרבנית דבורה לאה בויטבסק, למסור לה מה שמורנו הבעל-שם-טוב אמר להם, מה ששמעה ומה שראתה בדרכי הנהגה של מורנו הבעל-שם-טוב, ומה ששמעה שתלמידיו הקדושים התפלאו מאוד מסדר עבודתו והנהגתו של מורנו הבעל-שם-טוב באותו חודש תשרי שהיה שונה מכל השנים.

הרבנית רבקה ביקשה את גיסתה הרבנית לתת לה סדר מה ללמוד בשיעוריה הקבועים, והיות והיא בטוחה שברכתו של הבעל-שם-טוב תתממש – היא רוצה שתתן לה סדר הנהגה בתפילה ולימוד בימי העיבור.

...

בטוחה הייתה הרבנית רבקה בברכתו והבטחתו של מורנו הבעל-שם-טוב, ומה מאושרת הייתה להודיע לבעלה הצדיק רבי ברוך שברכת מורנו הבעל-שם-טוב מתמלאת למזל-טוב.

ואף שבטוחים היו שמורנו הבעל-שם-טוב יודע ממילוי ברכתו – החליטו הצדיק רבי ברוך והצדקנית רבקה להודיעו על כך, ובתחילת חודש אדר-שני נסע הצדיק רבי ברוך אל מורנו הבעל-שם-טוב.

הצדיק רבי ברוך סיפר למורנו הבעל-שם-טוב שברכתו הצליחה וזוגתו הרבנית נפקדה.

מורנו הבעל-שם-טוב שמח מאוד לשמוע בשורה זו, והתעניין במיוחד על זמן התחלת העיבור. כשהצדיק רבי ברוך אמר לו, הורה לו מורנו הבעל-שם-טוב לברך ברכת "שהחיינו" בלי שם ומלכות, שייסע מיד חזרה לביתו למסור בשמו ברכת מזל-טוב לרבנית והזהירו בכמה אזהרות. רבי ברוך שב לביתו שמח וטוב לב.

...

ביום הרביעי, ח"י אלול, כשמורנו הבעל-שם-טוב שב מטבילתו במקווה, היה במצב-רוח מרומם ושמח שהפליא את כל התלמידים, אך אף אחד לא העיז לשאול על פשר השמחה.

מורנו הבעל-שם-טוב התפלל לפני העמוד וכולם התפלאו על ניגוני החג השמחים בהם התפלל. הדבר המופלא ביותר היה כשמורנו הבעל-שם-טוב לא אמר תחנון. אז הבינו כולם שהיום הוא יום שמחה בלתי רגיל.

אחרי התפילה הזמין מורנו הבעל-שם-טוב את תלמידיו לסעודת מצווה והיה בשמחה בלתי רגילה.

מורנו הבעל-שם-טוב אמר:

"ביום הרביעי שבו נתלו המאורות, הנה ביום הרביעי של "קומי אורי" [הפטרה של אותו שבוע], ירדה נשמה חדשה, שתאיר את העולם בתורת הנגלה והחסידות ותהיה לה מסירות-נפש על דרך החסידות ותצליח עד ביאת המשיח".

...

ליום הכיפורים שנת תק"ו, נסע הצדיק רבי ברוך אל מורנו הבעל-שם-טוב. כשנכנס אליו הזהירו מורנו הבעל-שם-טוב שלא יספר לאף אחד שנולד לו בן ואת השם שנתנו לו.

כשעמד הצדיק רבי ברוך לנסוע חזרה לביתו, נתן לו מורנו הבעל-שם-טוב סדר הנהגה איך להתנהג עם הילד, לשמור עליו בדרך כלל ובזמני הקיץ להיות אתו בשדות.

מורנו הבעל-שם-טוב הזהירו מאוד לשמור את הילד מעין רואים בכלל, ומנשים דברניות בפרט.

מורנו הבעל-שם-טוב היה מזכיר את הילד רבנו הזקן שלוש פעמים בכל יום בתפילה.

...

כשהצדיק רבי ברוך בא אל מורנו הבעל-שם-טוב לראש השנה תק"ז, שאלוהו מורנו הבעל-שם-טוב בפרטיות על הנהגה עם הילד, וחזר והזהירו שלא לספר לאף אחד מילדו זה.

אחרי חג הסוכות, כשהרב הצדיק רבי ברוך היה מוכן לנסוע חזרה לביתו, נתן לו מורנו הבעל-שם-טוב סדר הנהגה לשנה שלימה בשביל הילד, והזהירו מאוד על שמירת הילד מעין רואים, ושלא יספר על "חכמותיו" כמנהגם של הורים מסוימים.

...

כשהצדיק רבי ברוך בא אל מורנו הבעל-שם-טוב לראש השנה תק"ח, התעניין שוב על סדר הנהגה עם הילד. הצדיק רבי ברוך סיפר למורנו הבעל-שם-טוב שכשהגיע לביתו אמרה לו אשתו הרבנית שביום ההולדת של הילד בח"י אלול, התחיל לדבר יותר טוב ובמשך שנת תק"ז הרגישו ההורים שיש לילד זיכרון מופלא ותפיסה בלתי רגילה מה שהילד שומע פעם אחת הרי זה כמונח בקופסא אצלו.

מורנו הבעל-שם-טוב הזהיר שוב את הצדיק רבי ברוך באזהרה חמורה שיעלים שהשי"ת ברכם בבן זכר. וכשישאלוהו, יענה בקצרה שמקווים הם להשי"ת שבטח יהיה בהצלחה.

כשהצדיק רבי ברוך נכנס אל מורנו הבעל-שם-טוב לקבל רשות לנסוע הביתה ולקבל ברכת הפרידה, סיפר

ח"י אלול

באותה התנועדות ח"י אלול, בשנת תש"ה, מנה כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ כמה דברים שאירעו בח"י אלול:

• ח"י אלול תנ"ח הוא היום המאושר האמיתי לכל החסידים על פני תבל, שכן, יום זה הוא היום הבהיר של כל החסידים בכל העולם, הוא היום שבו נולד מורנו הבעל-שם-טוב.

• ח"י אלול תפ"ד הוא היום הגדול המאושר שאי-אפשר להעריכו, כשמורנו הבעל-שם-טוב נהיה בן עשרים ושש שנים ולמעלה פסקו שאחיה השילוני יתגלה למורנו הבעל-שם-טוב ויגלה לו את מאור התורה הנגלית והקבלה, כפי שלומדים בגן-עדן.

• ח"י אלול תצ"ד מלאו עשר שנה ללימודו והדרכתו של אחיה השילוני את מורנו הבעל-שם-טוב. במשך עשר שנה אלו הנהיג מורנו הבעל-שם-טוב את עדת הצדיקים הנסתרים, התהלך ממקום למקום בין אנשים פשוטים ומספר להם סיפורים במעלת ישראל, מדות טובות ויראת-שמים. וכשנשלמו עשר שנות הלימוד, הנה בח"י אלול תצ"ד, על-פי תוקף הוראת ודרישת מורו אחיה השילוני, נתגלה כ"בעל-שם-טוב" עושה נלאות ומגלה עמוקות.

• ח"י אלול תק"ה נולד הוד כ"ק אדמו"ר הזקן לאביו הצדיק החסיד הרב ר' ברוך בן הגאון ר' שניאור זלמן ולאמו הצדקנית הרבנית מרת רבקה בת הגאון ר' אברהם נ"ע.

למורנו הבעל-שם-טוב על החלטתם להביא את הילד אל מורנו הבעל-שם-טוב בח"י אלול הבא, כשיצטרכו לגזור שערות ראשו ולהניח לו פיאות הראש.

מורנו הבעל-שם-טוב הסכים, והזהיר עוד הפעם לשמור את הילד מעין רואים. האם והדודה דבורה לאה יסעו עם הילד, ויבואו בח"י אלול אחרי התפילה. ואחרי שהוא יגזור את שערות ראשו ויניח לו פיאות, יסעו מיד חזרה ושיזהרו שאף אחד לא ידע מכך.

כשהצדיק רבי ברוך הגיע לביתו, מצא שבמשך שני

החודשים שהוא לא היה בבית, נהיה הילד בקי בהרבה פרקי תהילים. הוא הרגיש שלילד יש תפיסה בלתי רגילה וזיכרון מופלא. מה ששומע פעם אחת הוא זוכר תמיד.

• • •

ביום הרביעי, ח"י באלול תק"ח, באו הרבנית רבקה וגיסתה הרבנית דבורה לאה עם הילד למזיבוז אל מורנו הבעל-שם-טוב, ומיד אחרי שמורנו הבעל-שם-טוב חינך את הילד בפיאות הראש וברכו, הזהירן לנסוע מיד חזרה לביתו ושלא ידברו ביניהן על מקום היותן, וברכן בשנה טובה ובנסיעה כשורה.

כל הזמן שאל הילד מי הוא היהודי שגזז את שערותיו, הניח לו פיאות וברכו בהנחת ידי על ראשו, והאם אמרה לו שזהו "סבא".

כשמלאו לרבנו הזקן חמש שנים, הרגיש ששערי תורה פתוחים לפניו. את העניין הקשה ביותר בתורה הוא משיג לכל פרטיו והכול ברור אצלו.

רבנו הזקן סיפר לאב-הסבא, הרבי הצמח-צדק, שבהיותו ילד והצליח מאוד בידיעת התורה, הייתה לו עגמת-נפש מדוע לא זכה ליגיעה בתורה.

"בהיותי ילד קטן – מספר רבנו הזקן לצמח-צדק – הייתי ממולא ברגש של אהבת ישראל והיה לי תענוג לקרב יהודים, לא רק תלמידי חכמים כי אם גם אנשים פשוטים. לפרקים, הייתי מקרב את היהודים הפשוטים יותר מפני היותם שומרי מצווה מצד אמונה פשוטה.

"העדר יגיעת המוח בתורה, מפני שהיא הייתה פתוחה לפני, ציערני מאוד, על שלא זכיתי למצווה של יגיעת התורה. עד היותו בן חמש-עשרה, כשהודיעוני מי אני ומה תכלית ירידת נשמתו לעולם זה".

"...בהיודע לי תכלית ירידתי לעולם זה – אמר רבנו הזקן – הכוחות שניתנו לי והאחריות הגדולה המוטלת עלי, בחרתי באברכים גדולי תורה ובעלי הבנה והשגה, ונוסף על הלימודים בתורת הנגלה, היה לנו סדר קבוע בלימוד תורת הקבלה והיה לנו מגין מיוחד על-פי השל"ה הקדוש".

• • •

במשך שלושת השנים שרבנו הזקן למד עם תלמידיו הגאונים, התפרסם כגאון אדיר.

דודו הגאון רבי יוסף יצחק, העלים מרבנו הזקן שהיה מקודם ממקושרי הבעל-שם-טוב ואחר כך ממקושרי המגיד ממזריטש, ובקצרה הסביר לו הגאון רבי יוסף יצחק את יסוד תורת החסידות שהבעל-שם-טוב גילה והמגיד ממזריטש ממשיך.

במשך שנתיים למד הגאון רבי יוסף יצחק עם רבנו הזקן את תורת החסידות ואופן עבודת התפילה על-פי דרך החסידות.

כשרבנו הזקן הגיע לשנתו העשרים, החליט בהסכמת זוגתו, הרבנית סטערנא, אחרי חג הפסח שנת תקכ"ה לנסוע למקום תורה ועבודה.

"התיישבתי ביני לבין עצמי – מספר רבנו הזקן – לאן ללכת ולא יכולתי להחליט בעצמי.

אחי הגאון מהרי"ל, שהנו בעל שכל הישר, אמר לי ללכת למעזריטש.

ידעתי שבוילנה יכולים להתלמד ללמוד, ובמזריטש – איך להתפלל.

ללמוד ידעתי קצת, אבל להתפלל לא ידעתי כלום... והלכתי למזריטש.

"השי"ת הצליחני בהחלטתי ללכת למזריטש, ובשעה טובה ומוצלחת נעשיתי לחסיד מסור לרבי. בשובי הביתה לויטבסק, סידרתי את המודרכים שלי בלימוד החסידות וב"ה הדבר נתקבל אצלם בטוב.

• • •

מורנו הבעל-שם-טוב העלים עצמו מרבנו הזקן, והצטער מאוד על שהיה עליו להעלים עצמו ממנו.

זמנו הקבוע של הגאון הרב יוסף יצחק להיות אצל מורנו הבעל-שם-טוב היה לחג השבועות, פעם בשנה ולפעמים פעם בשנתיים. משנת תק"ט, הנה בכל פעם שהגאון הרב יוסף יצחק היה בא אל מורנו הבעל-שם-טוב למזיבוז, היה מורנו הבעל-שם-טוב שואל אותו בפרטיות על רבנו הזקן ומזהירו להעלים מרבנו הזקן מלספר לו על דרך החסידות.

בפעם האחרונה שהגאון הרב יוסף יצחק היה במזיבוז אצל מורנו הבעל-שם-טוב, לחג השבועות שנת תק"כ,

הנה בשבת פרשת במדבר אמר מורנו הבעל-שם-טוב תורה על הפסוק "והיה מספר בני ישראל גו' אשר לא ימד ולא יספר".

אחרי תפילת מנחה, אמר למורנו הרב המגיד במעמדו של הגאון הרב יוסף יצחק: "הוא – רבנו הזקן – שלך, אך הוא צריך לבוא אליך בעצמו בלי התעוררות מבחץ. כשיבוא אליך, דע איזה כלי קיבול הוא וצריכים זהירות יתירה בהדרכתו כדי שיוכל למלא בהצלחה את השליחות שהוטלה עליו".

• • •

על העניין של ח"י אלול סיפר רבנו הזקן לרבי האמצעי כשמלאו לו ט"ו שנים, והכניסו או בעניינים הפנימיים. כן כשמלאו לצמח צדק ט"ו שנים סיפר לו רבנו הזקן על כך. הצמח צדק סיפר על כך לסבא, כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש, כשמלאו לו ט"ו שנים, והוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש סיפר על כך להוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק [אדמו"ר מוהרש"ב] כשמלאו לו ט"ו שנים. כשמלאו לי ט"ו שנים הכניסו גם אותי במחול.

• • •

היום ח"י אלול ויכולים לשאוב הרבה.

הריני מאחל לכולכם ולבני ביתכם, את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה – בגופו – שימלא השי"ת לכל אחד בבני חיי ומזוני רוחי, שלא רק שהגשמיית לא תהיה מונע לתורה ולעבודת התפילה ולהנהגה בדרך החסידות, אלא אדרבה, שהיא תעזור לעשות את העבודה במנוחת הלב ובמנוחת המוח – וכל אחד יודע מה צריכים לעשות – ויגיעו לתכלית האמיתית, לזכות לגילוי המשיח בחסד וברחמים.

חג שמח, חג טוב.

(קטעים משיחת ח"י אלול תש"ה,

נדפסה בלקוטי-דיבורים ח"ג עמ' 664)

קבלה ממורינו הבעש"ט

במשך הימים שבין ב' דר"ח אלול ויום הכיפורים יאמרו תהילים על הסדר, בכל יום ג' מזמורים, ושלישים וששה מזמורים האחרונים מסיימים ביום הכיפורים עצמו (ט' קודם כל נדרי, ט' קודם השינה, ט' אחר מוסף וט' אחר נעילה)

היום יום

נשמתא דאורייתא

ספריה ובית מדרש ללימוד החסידות

לעילוי נשמת שמונת הבחורים הקדושים שנרצחו בישיבת 'מרכז הרב'

בית מדרש פתוח
ספריית חסידות
ספריית מחשבת ישראל
ספרי סיפורים ותולדות

פינה לצפייה בקטעים
מהרבי מליובאוויטש זי"ע
ואפשרות לשלוח פקס לציונו

תערוכת מיצגים
וציורים
שתיה קרה וחמה

עמדות מחשב
נושאי
תקליטורים תורניים

תכנית ערב לאברכים ללימוד חסידות
נושאת מלגות, במסגרת רשת כוללי 'לב לדעת'

רבי ישראל נג' ארה 38, ירושלים
שעות פתיחת הספריה: ימים א' - ה' 18:00 - 23:00
טל: 02-6528350

ע"י 'תורת חב"ד לבני הישיבות'